

Museer uten forskning

Museene mangler tid og kompetanse til å prioritere forskning.
Nå må forskningen satses på, krever ansatte og ledere ved museene.

Side 12-17

Uansett årstid og interesse:

HURTIGRUTEN HAR ALLTID ET TILBUD!

Hurtigrutens store temakatalog gir tilbud på interessante temareiser både langs kysten og i fjernere strøk.

- ✓ **17. mai-cruise med Hurtigruten**
13.–18. mai
- ✓ **Grønland–New York med MS Fram**
24. september–10. oktober
- ✓ **Bunadstradisjoner med folkemusikk**
17.–24. september
- ✓ **Jazz på Hurtigruten**
13.–17. oktober
- ✓ **Antarktis med skandinavisk reiseleder**
1.–20. november
- ✓ **Nyttårsfeiring på Nordkapp**
26. desember–6. januar

Be om katalogen og bestill din drømmereise hos ditt reisebyrå eller på telefon 810 30 000.

www.hurtigruten.no

12: Nedprioriterer forskning

Forskning er nedfelt i stillingsinstruksen til de fleste konservatorer. Likevel nedprioriteres forskningen ved norske museer til fordel for formidling.

20: Samtalen

– Hijaben har dessverre blitt et veldig sterkt symbol for veldig mange, sier religionshistoriker Anne Sofie Roald, som konverterte til islam i 1982. Selv har hun tatt av seg hijaben – for godt.

28: Forskere ut i gatene

President Sarkozy påsto at fransk forskning sakker akterut på grunn av en foreldet organisasjon og middelmådige ansatte. Da fikk professorene nok.

4: Strid om offentlig pensjon

Årets lønnsoppgjør handler ikke bare om lønn, men om å sikre pensjonsrettighetene i offentlig sektor. Lederen i Forskerforbundet sier organisasjonen er villig til å gå til streik.

5: Arbeidstid i faste rammer

UH-sektoren må innføre tidsregistrering før året er omme. Men mange forskere vegrer seg for å registrere timer. Andre tror det kan synliggjøre «gratisarbeid».

6: Støtter avskjediget professor

Da professor Arved Nedkvitne ble avskjediget ved Universitetet i Oslo, ble han straks sparket ut fra kontoret. Nå har han saksøkt UiO, og får økonomisk og juridisk støtte fra Forskerforbundet.

7: Forsvinner ved fri tilgang

– Uten en abonnementsordning må Forskningsrådet eller forfatterne betale, ellers forsvinner norsk-språklige tidsskrift, mener forlagssjef Skarheim i Universitetsforlaget.

8: Godkjent, men usikkert

Fire nye forskningsinstitutter bør komme inn under ordningen med basisbevilgninger fra staten, tilrår Forskningsrådet. Men departementet vil ikke love å legge penger på bordet.

9: Best miljø ved instituttene

Kvinner i instituttsektoren er mer fornøyd med forskningsmiljøet enn kvinner i universitetssektoren, ifølge Nifu Steps undersøkelse om arbeidsvilkår i norsk forskning.

FASTE SIDER

- 24: Feltrapport
- 27: Historiske bilder
- 33: Leder
- 34: Kronikk
- 36: Bøker
- 38: Debatt
- 39: Gjesteskribenten
- 40: Stillingsannonser
- 45: Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 4/2009 – 41. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: ELIN H. REKDAL, elin.rekdal@forskerforum.no

JOURNALIST: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRÅD: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforsking/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsideillustrasjon: Elisabeth Moseng. Trykk: Øyvind Glomvik AS

ISSN 0800-1715. Opplag: 18 000

Pensjonsløysing i det fjerne

Pensjonsutvalet greidde ikkje å kome nærare ei løysing på dei største trugsmåla mot offentleg pensjon. 3. april startar forhandlingane, som nok vil ende med mekling – og kanskje storstreik.

– Dette oppgjeret gjeld langt meir enn løn, og det vert like mykje å forhandla med regjeringa som med dei arbeidspolitiske aktørane, seier leiar Anders Folkestad i Unio, hovudorganisasjonen til Forskerforbundet. Han meiner regjeringa har eit godt stykke att før dei innser verdien av lang utdanning som vilkår for pensjon.

Det partsamansette pensjonsutvalet som skulle førebu årets pensjonsforhandling i offentleg sektor, enda med å presentere to motstridande løysingar som mest verkar som uttrykk for posisjonane til forhandlingspartane. Den eine er ei netto påslagsordning som liknar den nye AFP-ordninga i privat sektor, den andre ei bruttoordning som liknar dagens ordning (sjå faktaboksar).

Unio og Forskerforbundet reagerer på at utvalet vart pålagt å utgreie pensjonsløysingar langt utanfor mandatet. Dei skisserte mellom anna ei rein innskotsordning kor heile tenestepensjonen avheng av avkastninga på finansmarknaden – ei løysing som ligg langt utanfor rammene i pensjonsforliket.

Samstundes som Stortinget har vedteke ei levealdersjustering av alderspensjonen frå Folketrygda frå 2011, står det i pensjonsforliket at offentleg tilsette skal halde fram med bruttoordninga, som inneber at dei vert garanterte to tredjedelar av sluttlønn ved pensjon. Mellomlegget for stat og kommunar kan kome opp i 100-milliardarkronersklassen.

Uravstemming

Den store bøygen i forhandlingane vert ganske sikkert statens gylne pensjonsgarantiar og arbeidsgjevaranes von om å sleppe unna. Unio-leiar Anders Folkestad er nøgd med at utvalet om pensjon ikkje fekk avklart noko særskilt før pensjonsoppgjeret.

– Me har føremon av å forhandla mest mogleg i formelle kanalar, i staden for at det vert avgjort på førehand, seier Folkestad. Han meiner dei teoretiske modellane til utvalet – i staden for alternativ som vert rekna ut på levande individ – vil gjere forhandlingane meir krevjande enn naudsynt. Han trur likevel at ei forhandlingsløysing er moegelege, men at det fort kan gå til mekling.

– Det er ikkje tilfeldig at ein sikra seg utvegen til uravstemming, sjølv om det er eit mellomoppgjer, seier Folkestad.

– Kor stor er sjansen for at det vert streik?

– Eg vonar at me kan nytte presset og dragkrafta frå medlemmane, så er det opp til politisk leiar og regjeringa å sjå at ein ikkje kan snakke

FOTO: UNIO

Unio-leiar Anders Folkestad trugar med streik dersom ikkje politikarane og regjeringa gir pensjonsutteljing for høgare utdanning.

om kunnskap og rekruttering til offentleg sektor og samstundes riva ned grunnlaget for dette, seier Folkestad. Han trur regjeringspartia vil tape mykje i valet til hausten dersom regjeringa ikkje vert samd med Unio om pensjon.

– Men det er mykje verre om samfunnet ser at det straffar seg å satse på utdanning, seier Folkestad.

Trygg på kjerneelementa

Forskerforbundet har 17 000 medlemmer. Leiar Bjarne Hodne varslar at organisasjonen er viljug til å gå til streik mot svekking av pensjonsrettane gjennom høgare oppteningstid, utvikling av bruttoordninga og ei svekka AFP-ordning.

«Det vil utvilsomt skape stor oppsikt og politisk uro om den rødgrønne regjeringa manøvrerer slik at ansatte i offentlig sektor går til streik noen få måneder før stortingsvalget på grunn av svekking av offentlig tenestepensjonsordning – en ordning som har blitt kjempet fram blant annet av dominerende politiske grupperinger i den sittende regjering. Avstanden til egne velgergrupper kan da ikke ha blitt så lang?» skriv Hodne i eit innlegg i Klassekampen.

Pensjonsforskarar som Forskerforum har snakka med seier det vil verte vanskeleg å halde

på bruttoprinsippa gjennom forhandlingane – og at dei kan kome til å verte ofra mot eit godt kompromiss. Folkestad er ikkje redd for at dette vil skje.

– Eg kjenner meg ganske trygg på kjerneelementa for å få sikra eit godt nivå på pensjonen. Eg er optimist med omsyn til å verna eit sluttlønsprinsipp, seier Folkestad.

Alt å tape

Forfattar og leiar for stiftinga Manifest, Magnus Marsdal, har nett kome med boka *Mye å miste*, som gir døme på vanlege folk som tapar pengar på det nye pensjonssystemet. Han meiner tilløpa i pensjonsdebatten til å setje «slitarane» opp mot dei høgutdanna er ei avsporing. Ei god AFP-løysing for lågtlønne ved 62 år står ikkje i motsetnad til verken tenestepensjon ved 65 år eller sjansen til å spare saman til 70 år og få høg pensjon.

– Det gjeld å sjå dei felles interessene i å forsvare kjernen i tenestepensjonen: garantien om minst to tredelar av sluttlønn i pensjon etter 30 års opptening i sektoren, seier Marsdal. Han meiner dei ulike gruppene har alt å tape på å la seg sette opp mot kvarandre.

– Ein skal ikkje stå opp berre for sin eigen pensjon, men òg for utsikten til å leve i eit sivilisert samfunn. Då kan ikkje reinhaldarar med 300 000 i topplønn trykkjast ned under 50 prosent av sluttlønn som pensjonsnivå. Dette risikerer dei dersom ein rått og brutalt tilpassar tenestepensjonen i offentleg sektor til innstrammingsreforma, seier Marsdal.

Forfattaren syner til at staten prøver å fjerne rettar og omfordelende reglar, til føremon for eit forsikringsliknande system.

– Det såkalla nøytralitetsprinsippet er mykje meir auge for auge, tann for tann. Ein kan like godt kalle det «eigen lykkes smed-prinsippet». Nokon vil tene på det, og mange vil tape på det, seier Marsdal.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Lønsforhandlingar

- Årets mellomoppgjer i statleg sektor kjem sannsynlegvis til å verte eit sentralt tillegg utan lokale pottar eller sentral justering. Grunnen er den generelle økonomiske situasjonen i staten.

Slik kan det gå:

Forskerforum har rekna ut pensjonen til to personar i akademia på grunnlag av skissa til modifisert bruttoordning frå det partssamansette pensjonsutvalet. Me har rekna ut frå 30 års full opptening, som Unio vil krevje.

1. «Lausunge»

- Fødd 1963, går av som 62-åring etter 30 år i arbeidslivet, 10 av dei som delvis løna. Har ei sluttlønn på 570 000 kroner, gjennomsnittsinntekt 470 000. Forventa levetid: 83 år.
- Folketrygd: kr 177 700
- AFP-påslag: kr 20 000
- Tenestepensjon: kr 50 200
- Samla pensjon: kr 248 000 (43,5 prosent av sluttlønn)
- Dagens ordning: kr 351 000 (61,5 prosent av sluttlønn)

2. Professor

- Fødd 1950, går av som 62-åring etter 35 år i arbeidslivet. Sluttlønn på 570 000 kroner, gjennomsnittsinntekt 500 000. Forventa levetid: 83 år.
- Folketrygd: kr 202 000
- AFP-påslag: kr 20 000
- Tenestepensjon: kr 60 000
- Samla pensjon: kr 282 000 (49,5 prosent av sluttlønn)
- Dagens ordning: kr 376 000 (66 prosent av sluttlønn)

Modifisert bruttoordning

- Tenestepensjon som garanterer eit fast nivå på samla/brutto pensjon. Ein samordnar tenestepensjonen med alderspensjon frå folketrygda og med AFP ved 65 år, eller ein samordnar ved 62 år, slik at AFP «forsvinn». Full oppteningstid blir 30 eller 40 år, opptening gjeld fram til 70 år. Sluttlønsprinsipp: Pensjonsgrunnlaget reknast ut frå inntekta på slutten av karrieren.

Påslagsordning

- Tenestepensjon som eit netto påslag til folketrygd og AFP, utan samordning. Levealdersjustering av ny folketrygd gjeld fullt ut for samla pensjon. Alle år i tenestepensjonsordninga gir opptening.

Datoar

- Staten opnar forhandlingane mot Unio, YS, LO og Akademikerne 3. april.
- KS opnar forhandlingane 15. april.

Tidsregistrering:

– Unødig tvangstrøye

Alle læresteder må innføre tidsregistrering i løpet av 2009. Ellers har ikke ansatte krav på overtidsbetaling.

Riksrevisjonen har overfor UH-sektoren påpekt brudd på reglene om dokumentasjon av arbeidstid i forbindelse med overtidsbetaling, samt brudd på arbeidsmiljøloven når det gjelder omfang av overtid. Nå skal det innføres tidsregistrering ved alle universiteter og høyskoler innen utgangen av 2009.

– De fleste ansatte ser det som ytterligere administrasjon og som en unødig tvangstrøye, sier leder for Forskerforbundet ved Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST), Knut Ole Lysø. HiST har allerede innført tidsregistrering.

– Dette dreier seg om fagspesialister som jobber med det de er interessert i. De ønsker ikke å bli nektet å arbeide fordi de har overskredet en grense for hvor mye det er lov å jobbe, sier Lysø.

– Ikke uvanlig å registrere tid
Ekspedisjonsjef Toril Johansson i Kunnskapsdepartementet (KD) mener det er normalt å registrere egen arbeidstid.

– Det er ikke unormalt i våre dager at arbeidstakere registrerer tid hvor de for eksempel jobber hjemmefra, det gjør vi i departementet også. Jeg synes det er viktig å ikke blande akademisk frihet med det å ha rutiner som tilfredsstillende pålegget om kontroll fra Riksrevisjonen, mener hun.

Lysø er skeptisk til om tidsregistrering fungerer slik det er ment å gjøre.

– Skal man ta arbeidsmiljøloven alvorlig, kan man ikke bokføre tida man faktisk jobber. Ofte forberedes undervisning på søndager, men søndagsarbeid er ikke tillatt. Da må man registrere tida på andre dager, og det hele blir fiktivt. Hva skal man med et sånt system?

– Dessuten; hvor går grensen for arbeid? Dersom man på fisketur klekker ut sin beste idé, skal det registreres som arbeid?, spør han og mener at alle muligheter i avtaleverket ikke ble prøvd ut før tidsregistrering ble besluttet.

– Forsker i ferien

KD har ansvaret for at bestemmelser om arbeidstid blir fulgt. I et brev til alle universiteter og høyskoler, påpeker departementet hvilke juridiske og tekniske krav som stilles til tidsregistrering og overtidsbetaling.

– Dette kan vi ikke si noe imot. Men vi har ennå ikke tatt stilling til om vi vil anbefale slik registrering eller ikke, sier Frank O. Anthun, forhandlingsjef i Forskerforbundet.

– Blant våre medlemmer er det både tilhengere og motstandere av registrering. Noen ser dog at det å registrere tid kan synliggjøre alt arbeid utover normal arbeidstid. Det viser at det

FOTO: ANDREAS HØYKNUDSEN

– Det er ikke unormalt i våre dager at arbeidstakere registrerer tid, sier Toril Johansson i KD.

gjerner er undervisning og administrasjon som utføres i arbeidstiden, og for at man skal oppfylle sine forpliktelser må forskningen da utføres i fritid og ferier, som rent gratisarbeid, sier Anthun.

– Arbeidsgivers ansvar

Tidsregistrering kan føre til at det avdekkes mye overtid som det må kompenseres for, slik at bevilgningene til sektoren må økes, tror Anthun. Det er ikke Johansson bekymret for.

– Det er arbeidsgivers ansvar å fordele arbeidsoppgaver innenfor arbeidstiden. Overtid skal være pålagt fra arbeidsgiver på forhånd slik at arbeidsgiver også kan ivareta sitt budsjettansvar, sier hun og forutsetter at sektoren allerede nå og fram til årsskiftet følger reglene som gjelder for utbetaling av overtid og praktisering av fleksitidsavtale.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

Tidsregistrering

- Overtid er pålagt arbeid utover alminnelig arbeidstid.
- Riksrevisjonen krever tilfredsstillende dokumentasjon ved overtidsbetaling.
- Registrering må innføres i løpet av 2009.

Sparket og utestengt

Arnved Nedkvitne er utestengt fra Universitetet i Oslo. Har universitetsledelsen sovet i timen? spør Henning Jakhelln, professor i arbeidsrett ved UiO.

– Jeg er bekymret for at det heretter skal bli for lett å henge ut enkeltpersoner som er litt «vanskelige» og beskyldt dem for å mangle samarbeidsevner, sier jussprofessor Jakhelln.

Nå har professor i middelalderhistorie Arnved Nedkvitne gått til sak mot Universitetet i Oslo (UiO).

– I søksmålet påstår Nedkvitne at avskjedingsvedtaket er ugyldig. Han krever også erstatning fra UiO. Vinner han fram i retten, blir det snakk om både lønnerstatning og oppreisning, forteller Nedkvitnes advokat Preben Mo Fredriksen i Føyen Advokatfirma DA.

Nedkvitne ønsket selv å stå i stillingen frem til saken kommer opp i retten. Men han har fått blankt avslag.

– Vi har anmodet UiO om å vente med å iverksette vedtaket om avskjedigelse, men dette ble avslått av rektor. Man kan jo spørre seg om rektor ved UiO har fullmakt til dette, for ifølge forvaltningsloven skal en slik avgjørelse tas av universitetsstyret eller fakultetsstyret, sier advokat Mo Fredriksen. Universitetet satte straks i verk vedtaket, og stengte Nedkvitne ute fra alle oppgaver. Telefonen og e-posten hans er sperret, og han har ingen tilgang til UiOs it-nettverk.

– UiO brukte mer enn seks måneder på å behandle Nedkvitnes klage over fakultetets avskjedsvedtak. Det er påfallende at det er blitt prekært for rektor og universitetsdirektøren å kaste Nedkvitne ut av UiO umiddelbart, mener Mo Fredriksen.

FOTO: SCANPIX

– På et universitet skal det være høyt under taket, sier professor i arbeidsrett, Henning Jakhelln.

Nedkvitne-saken:

- Juni 2008: Styret i Det humanistiske fakultet (HF), UiO, vedtok å avskjedige professor Arnved Nedkvitne, som er ansatt ved Institutt for arkeologi, konservering og historie.
- Avskjedigelsen ble begrunnet med at Nedkvitne hadde vist utilbørlig oppførsel overfor ledelse, kolleger og eksterne sensorer, og ikke møtt opp til møte med instituttlederen.
- Nedkvitne anket vedtaket.
- Februar 2009: Universitetsstyret avviste klagen. Vedtaket om avskjedigelse ble stående.
- Mars 2009: Nedkvitne gikk til sak mot UiO. Han ønsket å få stå i stillingen til saken kommer opp i tingretten, men fikk blankt avslag av rektor.

– Ingen sammenstøt i korridoren
Nedkvitne selv er ikke i tvil om hvorfor han fikk avslag.

– Begrunnelsen var at det ville skade det psykososiale miljøet på instituttet dersom jeg fikk sitte lenger. I realiteten skader det ingen om jeg sitter på mitt kontor og veileder studenter til avgjørelsen i tingretten foreligger om mindre enn seks måneder. Jeg har jo allerede sittet der i snart et år siden saken startet i april. I alt har jeg hatt min arbeidsplass på den korridoren i 15 år. I de årene har det aldri forekommet verbale sammenstøt som jeg har vært vitne til i korridoren, sier Nedkvitne til Forskerforum. Han sier at det UiO virkelig ønsker å få slutt på, er at han kommer på lærermøter og forsvarer sitt fagfelt.

– De som ikke liker mine fellesmail kan jo bare la være å lese dem. Derimot ville det være viktig for de seks masterstudentene og

åtte bachelorstudentene som skal ta eksamen i vår at jeg fortsetter å arbeide. Dessuten opplyses det jo med rene ord i UiOs personalhåndbok at avskjeden får oppsettende virkning dersom saken bringes inn for tingretten, og det har jeg forholdt meg til, sier han. Med oppsettende virkning menes at man avventer iverksettingen av vedtaket.

– Jeg kan ikke tolke dette annerledes enn at universitetsdirektør og rektor er fast bestemt på å kutte alle mine bånd til UiO for at jeg skal stå svakere i en rettssak om å komme tilbake, uttaler Nedkvitne.

Får hjelp fra Forskerforbundet

Advokat Mo Fredriksen forteller at det er rask behandlingstid i Oslo tingrett.

– Etter tvisteloven skal saken opp innen seks måneder. Arbeidsrettssaker blir dessuten prioritert, så jeg tror vi kan regne med at saken kommer opp innen noen få måneder.

– Kan denne saken komme til å versere i rettssystemet i flere år framover?

– Ja. Etter tingrettens avgjørelse kan både Nedkvitne og UiO anke videre til lagmannsretten.

Det er Nedkvitne som har engasjert advokat Mo Fredriksen til å føre saken for retten. Juridisk rådgiver i Forskerforbundet Hildur N. Nilssen forteller at Forskerforbundet også bistår Nedkvitne økonomisk i denne saken.

– Om han ønsker eller trenger det, gir vi også juridisk bistand her fra sekretariatet, sier Nilssen.

– Tror Forskerforbundet at han har gode sjanser for å vinne fram i retten?

– Vi vil ikke forhåndsprosedere saken i pressen. Men vi støtter Nedkvitnes beslutning om å ta ut søksmål, sier Nilssen. Generalsekretær i Forskerforbundet Sigrud Lem bekrefter at forbundet støtter Nedkvitne.

– Han har fått midler til å kunne kjøre saken. Nedkvitne er medlem i Forskerforbundet, og vi er forpliktet til å hjelpe og følge han opp, sier Lem.

– En svært streng sanksjon
Nilssen forteller at det skal svært mye til for å miste jobben etter tjenestemannslovens § 15 a.

– Dette er en svært streng sanksjon, og derfor er det sjelden den anvendes, uttaler hun. Jussprofessor Jakhelln sier det er svært sjelden vitenskapelig fast personale blir avskjediget.

– Sist dette skjedde, var ved dom av Asker og Bærum herredsrett i 1978, da en professor i odontologi fikk avskjed ved dom. Dommen ble senere anket, og deretter forlikt, forteller Jakhelln.

– På et universitet må det være høyt under taket. Det må være faglige diskusjoner og meningsbrytning ved universitetet. Det er en del av tjenesteplikten vår, mener han.

Han viser til dommen av Asker og Bærum herredsrett, hvor retten blant annet uttalte at man «... må akseptere, og tilmed belønne, en større grad av stedighet og fritalenhet i et universitetsmiljø enn i andre miljøer».

– Vi er jo noen spesielle mennesker mange av oss som jobber her ved UiO. Likevel forlanger universitetet at vi skal oppføre oss som om vi var A4-mennesker og passe på å holde oss innenfor det som er godtatt.

Hva har UiO egentlig gjort?

Jakhelln sier det likevel ikke er et poeng å forsvare alt Nedkvitne har sagt eller gjort.

– Jeg uttaler meg på generelt grunnlag, sier han.

– Men hva synes du om at UiO må i retten for å forsvare avskjedigelsen?

– En rettssak er en nødvendig rettssikkerhetsgaranti, blant annet for fri forskning. Da er det universitetet som må redegjøre for hvorfor det foreligger et rettslig sett tilstrekkelig grunnlag for avskjed. Bevisbyrden hviler med andre ord på UiO. Dermed må også universitetet kunne dokumentere at det har gjort det som er nødvendig i denne saken, også for å forebygge at konflikten fikk anledning til å utvikle seg. Spørsmålet er altså hva universitetet har gjort i denne saken. Har universitetsledelsen – på alle nivåer – sovet i timen? Slik sett har en rettssak også en viktig preventiv funksjon, for å forhindre, så langt det er mulig, at tilsvarende saker oppstår, mener han.

– En kompleks sak

Kristian Mollestad, som er representant for de ansatte i styret ved UiO, var en av to som stemte imot styrets vedtak om å avskjedige Nedkvitne.

– For meg var det viktigst at jeg synes avskjedigelse var en for streng reaksjon. Jeg mente det heller burde vært reagert med ordensstraff, sier Mollestad. Han uttaler seg her som styremedlem, men er også hovedtillitsvalgt i Forskerforbundet ved UiO. Mollestad synes det er vanskelig å si hvilke konsekvenser saken kan få framover.

– Dette er en kompleks sak. Men er dette en måte å løse arbeidsmiljø saker på? Og hva skal egentlig til for at en ansatt kan få avskjed? En rettssak vil få belyst dette i hele sin bredde, tror han.

Rektor ved UiO ønsker ikke å uttale seg om saken.

– Dette er en personalsak, og vi har ingen kommentar, svarer rektor Geir Ellingsrud i en e-post til Forskerforum.

AV JOHANNE LANDSVERK

Fri tilgang:

Åtvarar mot tidsskriftsdød

Norskspråklege tidsskrift forsvinn dersom fri tilgang gjer slutt på finansieringa, meiner Universitetsforlaget. – Fri tilgang er vinn-vinn, innvender biblioteka.

Ein bør finne prisen på å leggje alle norske vitenskaplege tidsskrift gratis ut på nettet. Dette var konklusjonen i ei utgreiing frå Universitets- og høgskolerådet før i år.

– Ein må skilje internasjonal tidsskrift innanfor naturvitskap, teknologi og medisin frå små norskspråklege tidsskrift. Ingen kan drive dei sistnemnde meir rasjonelt enn eit norsk forlag som oss, seier forlagssjef Svein Skarheim i Universitetsforlaget. Han syner til at nokre få naturvitskaplege og medisinske tidsskrift som publiserer artiklar om nye kreftmedisinar som skil mellom liv og død, har vorte kjøpte opp og gjevne «heilt absurde prisar».

– Ein internasjonal opinion krev slutt på at dei først må finansiere forskinga i desse tidsskrifta og etterpå betale dyrt for dei. Å nytte det same omgrepsapparatet mot Norsk statsvitenskapelig tidsskrift, Edda eller Norsk antropologisk tidsskrift, vert heilt feil, seier Skarheim. Han legg vekt på at forlaga står for redaksjonell bistand, produksjon, distribusjon og marknadsføring.

– Utan ei abonnementsordning må Forskerforum eller forfattarane betale, elles forsvinn tidsskrifta, åtvarar Skarheim.

– Prinsippa er dei same

Bibliotekdirektør Helge Salvesen ved Universitetet i Tromsø seier at fri tilgang gir maksimal spreiring av vitenskaplege artiklar, noko som tener forskarane.

– Abonnementsinntektene til forlaga treng ikkje falle bort, seier Salvesen. Han meiner utgjevarane kan sikre drifta gjennom abonnement og samstundes tillate forfattarane sjølvarkivering i institusjonelle arkiv. Alternativt kan tidsskrifta leggje om til fri tilgang og få inntekter via anten sponsorar eller forfattarbetaling.

– Det er stor skilnad mellom store kommersielle forlag som Elsevier og Wiley, og dei norske som Universitetsforlaget. Men prinsippa er dei same, at fri tilgang gir ein vinn-vinn-situasjon for det vitenskaplege samfunnet, seier Salvesen. Han meiner tidsskrift som i dag har små opplag, låg abonnementspris og låg fortjeneste like gjerne kan leggje om til fri tilgang, og med det få langt betre spreiring.

Sårbar flora

Skarheim meiner at Universitetsforlaget si parallellpublisering av norskspråklege tidsskriftartiklar gjennom nettenesta Idunn.no er optimal i norsk samanheng.

– Idunn.no skaffar så godt som fri tilgang

FOTO: UNIVERSITETSFORLAGET

Krav om fri tilgang kan ikkje gjelde norskspråklege tidsskrift som Edda, meiner forlagssjef Svein Skarheim.

allereie, seier Skarheim. Forskerforum veit at heile Universitetet i Oslo (UiO) betalar mindre enn 100 000 kroner for tilgang til Idunn.no for 60 000 personar.

– Me fekk ein proteststorm då me auka prisane for heile idunn-basen med 4000 kroner for heile UiO, samstundes som dei same biblioteka sa opp papirabonnement for titusenvis av kroner. Men eg trur bibliotekarar, Kunnskapsdepartementet og Forskerforum no er i ferd med å sjå det sårbare ved den norske floraen av tidsskrift, avsluttar Skarheim.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Fri tilgang

- Open access – fri tilgang til m.a. vitenskaplege publikasjonar – har vorte eit stort, internasjonalt fenomen.
- «Grøn, fri tilgang» er opne arkiv, som institusjonsarkiv.
- Norske, opne arkiv er samla i den nasjonale søketenesta NORA – Norwegian Open Research Archives.
- «Gyllen fri tilgang» er opne, vitenskaplege tidsskrift.

Les debatt om fri publisering side 38–39.

Opnar døra for randsoneinstitutta

Forskringsrådet tilrår at fire nye forskingsinstitutt bør inn i ordninga med statlege basisløyvingar. Men departementet åtvarar mot å ta noko for gjeve.

26. februar gjekk hovudstyret i Forskringsrådet inn for at fire nye forskingsinstitutt bør kome inn under ordninga med basisløyvingar frå staten. Dei utvalde er Rokkansenteret og Nansensenteret i Bergen, Frischsenteret i Oslo og NTNU Samfunnsforskning i Trondheim. Desse såkalla randsoneinstitutta fekk ikkje ta del i den nye finansieringsordninga for frie forskingsinstitutt da statsbudsjettet vart lagt fram i fjor. Grunngevinga frå Kunnskapsdepartementet var at dei fire ikkje hadde basisløyvingar frå før.

Men institutta er fagleg kvalifiserte og bør få kome inn i ordninga, tilrådde hovudstyret i Forskringsrådet, under føresetnad av at det blir løyvd nye midlar til ei slik utviding.

For dei fire sentera, som er avhengige av å skaffe seg stadig nye oppdrag for å finansiere drifta si, har det lenge vore eit ønske å få ei statleg basisfinansiering. Den usikre finansieringa inneber eit stressande tilvære, og gjer det vanskelegare å halde på dyktige tilsette. Og det vekke både undring og frustrasjon ved sentera da dei ikkje vart tekne inn i ordninga i statsbudsjettet for 2009.

– Avgjerda vår er forankra i dei nye reglane for grunnløyvingar. Vi har gjort ei vurdering av desse institutta, og kome til at dei lever opp til kriteria. Men vi er tydelege på at auka løyvingar

er ein føresetnad, seier Unni Steinsmo, nestleiar i hovudstyret i Forskringsrådet.

– Hovudstyret har gjeve eit klart råd. Forventar de at departementet følgjer det opp?

– Eg finn det rimeleg at vedtaket vårt blir følgt opp, men vil ikkje kommentere ut over det.

– Eit naturleg vedtak

Erik Hernæs, forskningssjef ved Frischsenteret, er glad for vedtaket i Forskringsrådet.

– Eg reknar med at departementet vil ta dette til følgje. Vi er glade for at Forskringsrådet meiner vi bør inn i ordninga, og vi meiner jo sjølve at vi høyrer heime der. Eg synest dette vedtaket er heilt naturleg, seier Hernæs.

– Korleis vil ei basisløyving endre arbeidsvilkåra for Frischsenteret, om den blir vedteken av regjeringa?

– Det vil gjere det enklare å halde kompetansen vår oppe, og det vil lette på det trykket som kjem av å vere 100 prosent oppdragsfinansiert. Både kompetanseoppbygging og publiseringsaktiviteten kan styrkast.

Hernæs ser vedtaket i Forskringsrådet i samanheng med målet om at tildelingskriteria for forskingsløyvingar skal bli klarare.

– Det er bra å få opne og transparente kriterium for korleis forskingsressursane blir til-

FOTO: SINTEF

– Eg finn det rimeleg at vedtaket vårt blir følgt opp, seier Unni Steinsmo, nestleiar i hovudstyret i Forskringsrådet.

delte. No avventar vi kva regjeringa vil seie, og håpar ho følgjer opp det Forskringsrådet har sagt. Vi er sjølv sagt ikkje upartiske i saka. Men om ein ser på vurderinga frå Forskringsrådet, er den ganske klar, seier Erik Hernæs.

Tid for kake

Også ved Rokkansenteret i Bergen er det glede over vedtaket i Forskringsrådet. Da forskingsdirektør Jan Erik Askildsen fekk meldinga i februar, hadde han lyst til å halde kakefest for dei tilsette.

– Forskringsrådet slår fast at dei fire institutta er kvalifiserte ut frå faglege kriterium, og seier klart at vi bør inn i ordninga, seier Askildsen.

– Også Stortinget har gjeve uttrykk for at desse fire institutta bør vere med. Eg vil sjå på det som veldig merkeleg om ikkje departementet følgjer opp innstillinga frå Forskringsrådet. Det er all grunn til å tru at Kunnskapsdepartementet vil innstille på at vi skal inn i ordninga, anten det skjer i revidert statsbudsjett eller i neste års budsjett.

Det har vore ein lang kamp for Rokkansenteret og forløparen Sefos å få statlege basisløyvingar.

– Vi har jobba i ti år for dette. Ei slik ordning er viktig for at vi skal fungere godt som

FOTO: PER ANDERS TODAL

Forskringsdirektør Jan Erik Askildsen set sin lit til at regjeringa vil følgje oppmodinga frå Forskringsrådet.

forskningscenter. Mange av dei tilsette har vore ganske frustrerte. Dei synest det er urettvist og urimeleg å konkurrere om prosjekt med folk som har betre arbeidsvilkår. Vi har ikkje skjont kvifor vi skulle ha dårlegare vilkår enn dei vi konkurrerer med.

Gjev større rom

– Det er ikkje noko gale med konkurranse. Det verkar skjerpande, og vi har lukkast godt i konkurransen om forskingsmidlar. Men ei basisløyving vil gje oss rom for kompetanseutvikling, meir tid til meritterande publisering og deltaking i internasjonale nettverk, seier Askildsen. Han får støtte frå forskar Tord Skogedal Lindén ved Rokkansenteret.

– Vi er veldig glade for dette vedtaket, sjølv om vi førebels ikkje veit kva det kan få å seie i kroner og øre, seier Lindén.

Senteret har ikkje nokon lokal tillitsvald, men Lindén er med i ei gruppe Forskarforbundorganiserte som tek seg av ein del fagforeiningsfunksjonar.

– Særleg i periodar med prosjektørke har det vore eit sagn å ha ei slik finansiering i botnen. Ei basisløyving vil gje oss høve til å tenkje meir langsiktig og arbeide fram større søknader. Når både Forskingsrådet og dei politiske partia støttar oss, må det vere gode sjansar for at dette går gjennom.

For tidleg å feire

Frå Kunnskapsdepartementet dryp det likevel litt malurt i begeret. Dei fire sentera kan godt vere stolte over å ha fått godkjenningstempel frå Forskingsrådet, men dei kan ikkje ta for gjeve at basisløyvinga er i boks, understrekar Kyrre Lekve, politisk rådgjevar for statsråd Tora Aasland.

– Forskingsrådet står for kvalitetssikringa av forskingsinstitutta i høve til retningslinene, og godkjenninga derifrå er ein føresetnad. Rådet har sagt at desse fire sentera oppfyller kvalitetskrava. Men framleis er berre halve jobben gjort. Det neste spørsmålet handlar om statsbudsjettet. Om nye institutt skal inn i ordninga, avheng det av kor mykje nye pengar ein kan skaffe, seier Lekve.

– Det er ikkje teknisk eller politisk vanskeleg å inkludere fleire institutt, men dette er eit reint økonomisk spørsmål. Å leve opp til Forskingsrådets kriterium var ein føresetnad, og dei fire sentera er aktuelle for ordninga i den grad vi klarer å skaffe pengar. Truleg kjem ikkje noko svar på dette før det neste statsbudsjettet blir lagt fram.

– Du meiner det er forhasta for dei fire sentera å halde kakefest?

– Ja, for det er krevjande å skaffe til vege nok midlar. Det er ein beinhard kamp om pengane. Forskingsbudsjettet for 2009 var svært godt, men det er ikkje gjeve at det blir like lett neste år. Men eg kan forsikre at statsråden vil kjempe hardt for sektoren, seier Lekve.

AV PER ANDERS TØDAL

Undersøking om arbeidsvilkår for forskarar:

Kvinner er mindre integrerte

Kvinner deltek i mindre grad enn menn i formelle og uformelle nettverk som er viktige for å lukkast som forskar, viser ei undersøking utført av Nifu Step.

I ein ny rapport frå Nifu Step, «Arbeidsvilkår i norsk forskning», kjem det fram at kvinner og menn har ulik forskingspraksis.

– Ein viktig forskjell er at kvinner i mykje mindre grad deltek i internasjonalt forskingsamarbeid enn menn, seier Agnete Vabø ved Nifu Step. Ho er prosjektleiar for undersøkinga om arbeidsvilkåra for vitenskaplege tilsette ved norske universitet, vitenskaplege høyskolar og instituttsektoren.

Kvinner deltek mindre

Undersøkinga viser at kvinnelege forskarar deltek mindre i fagfellevurdering enn menn, og kvinner deltek også mindre i prosessar retta mot teknologioverføring.

– Dette reflekterer til ein viss grad kjønnssegregeringa mellom fagdisiplinar, som tendensen til at det framleis er fleire kvinner ved humanistiske fag, meiner Vabø.

Undersøkinga viser òg at kvinner er meir misnøgde enn menn når det gjeld kommunikasjon med leiinga.

– Slike funn er viktige empiriske indikasjonar på at kvinnelege forskarar i mindre grad enn mannlege er integrerte i formelle og uformelle nettverk som er viktige for å publisere, skaffe ressursar og kunne lukkast i ein forskar-karriere, seier Vabø.

Misnøgde med økonomien

Undersøkinga viser elles at eit klart mindretal av norske forskarar er tilfredse med tilgangen på forskingsmidlar. Og forskarar ved universiteta er mindre nøgde med finansieringa enn instituttforskarane.

– Dei fleste forskarane seier at forventningane til å skaffe ekstern finansiering har auka sidan dei vart tilsett første gongen, og dette var ikkje overraskande. Minst nøgde er forskarane i humanistiske og medisinske fag, fortel Vabø. Eit fleirtal av forskarane meiner også at tilgangen til sekretærar og undervisings- og forskingsassistentar har blitt mindre.

Best ved forskingsinstitutt

Forskarane i instituttsektoren er betre nøgde med ressursituasjonen. Dei opplever å ha større innverknad og kontakt med leiinga enn forskarar i universitetssektoren.

– Denne skilnaden er ikkje overraskande, når ein tenkjer på at universiteta er store, komplekse institusjonar med stort ansvar for utdanning. Ein vesentleg forskjell mellom universitets- og

FOTO: SIMEN KJELLIN

– Forskarar i humanistiske og medisinske fag er minst nøgde, fortel prosjektleiar Agnete Vabø i Nifu Step.

instituttsektoren er at forskarar ved universiteta står i eit spenningsforhold mellom undervisning og forskning. I instituttsektoren samarbeider forskarane dessutan meir med kvarandre i prosjekt. Ved universiteta svarar nær ein tredjedel av forskarane at deira eiga forskning har eit individuelt preg. Kvinnelege instituttforskarar er også meir nøgde med forskingsmiljøet enn kvinner i universitetssektoren, trass i at kvinner gjerne er i mindretal ved institutta, ikkje minst i leiande stillingar, seier Vabø.

Ein av mange rapportar

Den norske undersøkinga er ein del av den internasjonale studien «The Changing Academic Profession», som samanliknar forskingsvilkår i tju land i alle verdsdelar. 1800 forskarar frå universitet, vitenskaplege høyskolar og forskingsinstitutt har delteke i den norske undersøkinga.

– I denne rapporten har vi lagt vekt på forskingsvilkår og skilnader mellom menn og kvinner. Kif-komiteen – Kvinner i forskning har vore med på å finansiere rapporten, seier Vabø. Ho fortel at det vil bli publisert fleire resultat frå det omfattande materialet i løpet av 2009.

AV JOHANNE LANDSVERK

Mobiliserer for nordområdene

■ Regjeringen vil gjøre kunnskapsmiljøene i Tromsø til et internasjonalt ledende senter for forskning på klima og miljø, heter det i nordområdestrategien «Nye byggesteiner i nord».

Forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland (bildet) ønsker mer samarbeid mellom institusjoner om forskning og utdanning, og at forskningsmuligheter i nord tas i bruk av norske og internasjonale miljøer.

FOTO: KJETIL REE

Nærmere universitet i Nordland

■ Nokut har godkjent et doktorgradsprogram i profesjonspraksis ved Høgskolen i Bodø (HiBo). Høgskolen har dermed tre godkjente doktorgradsutdanninger. – Avgjørelsen betyr at vi nå tar et stormskritt mot å bli Universitetet i Nordland, under forutsetning av at styret i Nokut godkjenner den siste doktorgraden i havbruk, sier rektor Pål A. Pedersen ved HiBo. En sakkyndig Nokut-komité har allerede innstilt på at doktorgradsutdanningen i havbruk bør godkjennes. Fra før tilbyr høgskolen doktorgradsløp i bedriftsøkonomi og sosiologi.

Forsningsmeldinga i kjømda

■ Forsningsmeldinga skal komme rett før påske, får Forskerforum opplyst frå sikre kjelder. Dermed skulle det vere duka for debatt om vekst- mål for forskning, rekrutteringstiltak, mellombels tilsetningar og kva ansvar institusjonane har for langsiktig forskning. Valkampen kjem ikkje til å dreie seg om forskning, har eks-forskningsminister Kristin Clemet sagt til Forskerforum. Men her i bladet vert det iallfall litt.

Strid om senteretablering

■ Opprettingen av Senter for bærekraftig energi i Stavanger er omstridt. Flere professorer ved Universitetet i Stavanger (UiS) mener etableringen har vært for toppstyrt. – Kjernen i denne saken er at rådsorganene ikke er brukt i prosessen, heller ikke valgte ledere på fakultets- og instituttnivå, sa lokallagsleder Åge Hultgren i Forskerforbundet under et UiS-allmøte, skriver Stavanger Aftenblad. UiS-rector Aslaug Mikkelsen sa ifølge samme avis at hun i ettertid ser at prosessen rundt etableringen kunne vært annerledes håndtert fra ledelsen. Eierne av senteret er UiS, Universitetet i Agder, Iris og Teknova.

Publikasjonstallene øker

■ Den vitenskapelige publiseringen i Norge økte fremdeles i 2008. Det viser nye tall fra Database for statistikk om høyere utdanning. Blant universitetene har Tromsø hatt størst prosentvis økning i publikasjonspoeng – 14,6 prosent – i forhold til 2007. Så følger Universitetet i Oslo (UiO) med 13,9 prosent økning. Universitetet for miljø- og biovitenskap var eneste universitet med nedgang (8,7 prosent). UiO har flest poeng totalt av alle norske, høyere utdanningsinstitusjoner. Blant høgskolene har Høgskolen i Oslo flest publikasjonspoeng, så følger Handelshøyskolen BI og Norges Handelshøyskole. Les mer på Dbh.nsd.uib.no, under «Vitenskapelig publisering».

Bygger forskernettverk i vest

■ UH-nett Vest er et formelt nettverkssamarbeid mellom Universitetet i Bergen og høgskolene i Bergen, Sogn og Fjordane og Stord/Haugesund. I mars ble også Høgskolen i Volda tatt opp som medlem. – Det er lagt ned et stort arbeid med å identifisere eksisterende forskningsrelasjoner og nettverk mellom de ulike institusjonene, sa styreleder i UH-nett Vest og UiB-rector Sigmund Grønmo (bildet) på et forskersymposium i mars. – Målet vårt er å frembringe bedre søknader og mer finansiering, slik at vi får flere prosjekter og bedre forskning. Av den grunn er samarbeid på tvers i nettverket viktig, sa Grønmo.

FOTO: JAN KÅRE WILHELMSEN / UIB

Kjemifaget treng rekruttar

■ Mangel på doktorgradsstudentar er eit allment problem innanfor grunnleggjande kjemiforskning i Noreg. Slik konkluderer ein internasjonal ekspertkomité, som har evaluert fagområdet på oppdrag frå Forskningsrådet. Ein viktig grunn til dette kan vere at dokortittelen ikkje har høg status i industrien, heiter det i evalueringsrapporten. Ein karriere i industrien er målet for dei fleste norske kjemistudentane, men doktorgrad gjev liten eller ingen tilleggsverdi i høve til mastergrad. Heile rapporten er å finne på heimesidene til Forskningsrådet.

– Mange akademikere sutrer

■ – Jeg føler meg ganske fremmed overfor sutringen mange akademikere bedriver, uttaler professor ved NTNU, Kari Melby til Kilden – informasjonssenter for kjønnsforskning. Melby er prodekan på HF-fakultetet, sitter i Forskningsrådets hovedstyre og leder divisjonsstyret for vitenskap. – Det er en utbredt, patetisk konservatisme, spesielt blant gamle radikalere, der de er mot alle endringer. Men alle forandringer er jo ikke til det verre, og alt som kommer ovenfra er ikke av det onde. Jeg synes ikke det er urimelig at samfunnet etter spør resultater av vår forskningsvirksomhet. Det er klart at tellekantsystemet ikke er et perfekt system, men det er også noen positive sider ved det. Det synliggjør forskningen vår, sier Melby.

FOTO: HIT

– En stor milepæl for HiT

■ Høgskolen i Telemark (HiT) har fått godkjent sitt første doktorgradsprogram. Dermed er et viktig steg mot universitetsstatus tatt. – Dette er en stor milepæl for oss, sier rektor ved HiT, Dag K. Bjerketvedt, til Forskerforum. HiT har som mål å oppnå universitetsstatus innen 2013 – enten alene eller sammen med andre. Høgskolen har siden 1988 samarbeidet med NTNU om doktorgradsprogrammer innen tekniske fag, men nylig godkjente styret i Nokut et nytt doktorgradsstudium i prosess-, energi- og automatiseringsteknikk ved HiT.

Nesna skal bestå

■ Statsråd Tora Aasland vitja Høgskulen i Nesna i mars. Helgeland Arbeiderblad refererer denne nøkkelreplikken frå Aasland: – Jeg håper vi gjennom vår dialog med høgskolen har klart å sende et tydelig signal på at det er ingen i regjeringa som ønsker å legge ned Høgskolen i Nesna. Stjernø-utvalet føreslo i fjor å leggje ned denne høgskulen, men dette er altså ingen aktuell politikk for regjeringa.

Misnøye blant midlertidig ansatte

■ De er fornøyde med å være forskere, men føler seg lite ivaretatt av universitetet. Slik kan en oppsummere hovedfunnene i en ny undersøkelse blant midlertidig vitenskapelig ansatte ved Universitetet i Oslo (UiO). De færreste av disse forskerne føler at de inngår i en langsiktig satsing, og mange reagerer på en tøff personalpolitikk ved UiO. De ønsker like fullt å vie seg til forskning, formidling og undervisning, heter det i konklusjonen. Undersøkelsen er utført av Forskerforbundet ved UiO og er å finne på lokallets hjemmesider.

Skadeleg rektorkamp?

■ Rektorkamp kan skade omdømmet til universitetet. Det framheld informantane i ei undersøking utført av Burson-Marsteller på oppdrag frå Universitetet i Oslo (UiO), skriv Universitas. I undersøkinga, som kosta 450 000 kroner å gjennomføre, vart 31 utvalde personar frå mellom anna forvaltning, politikk og næringsliv intervjuva. Alle målgruppene peika på negative sider ved det førre rektorvalet ved UiO. Mange av dei spurde meinte at rektorkandidatane var altfor opptekne av interne diskusjonar. Det var for mykje skitkasting, og for lite fokus på omdømmet til UiO eksternt.

Brurekrone. Detalj frå magasin i Trondheim Folkemuseum. (Foto: Cathrine Dillner Hagen)

Annans rangs forskning?

Museumsmagasina er fulle av gjenstandar, som gjerne vil bli forska på. Museumsreforma skulle styrke det faglege ved musea, men mange tilsette er utolmodige: Dei vil ha betre vilkår for forskning.

AV JOHANNE LANDSVERK

– Eg skal forske på kva som skjer når eit kulturhistorisk museum går aktivt ut og inviterer publikum inn i eit museumsprosjekt, fortel Kathrin Pabst, prosjektleiar for utstillinga *Min kropp – min sannhet*. (Foto: Johanne Landsverk)

Dei har ingen forskingsminister som sjef, musea som høyrer inn under Kultur- og kyrkje-departementet (KKD). Likevel står det i stillingsinstruksjonen til mange museumstilsette: Dei skal forske. Museumsreforma skulle gje *konsoliderte* museum, det vil seie at musea skulle bli større og sterkare (sjå faktaramme). Men har reforma ført til meir forskning?

Vest-Agder-museet, som etter samanslåinga for nokre år sidan har sju avdelingar og vel 45 tilsette, er eitt av musea under KKD som har forskning på dagsordenen. I avdelinga i Kristiansand, blant store foto av kroppar i mange fasongar, med eller utan klede, står konservator Kathrin Pabst og snakkar om utstillinga *Min kropp – min sannhet*.

– Biletet av museet som ein støvete institusjon er på veg ut. Musea skal også vere samfunnsaktørar, og ta opp kontroversielle tema, seier Pabst.

– Vi ville finne ut kva rolle museet spelar i samfunnet, og prøve ut nye vegar for å nå fram til publikum. Blant anna sette museet inn ein annonse i avisa, der vi spurde kven som hadde lyst til å vise fram sin eigen kropp. I forkant låg det eit stort planleggingsarbeid. Vi ville teste ut kva som skjer når eit tradisjonelt kulturhistorisk museum går aktivt ut og inviterer publikum inn i eit museumsprosjekt, fortel ho.

– Ligg det forskning bak utstillinga?

– Ja, eg vil kalle det eit forskingsprosjekt, sjølv om det ikkje er fullført enno. Det er eit

samtidsdokumentasjonsprosjekt, der gjennomføringa er fagleg godt fundert. Sjølve evalueringa av samarbeidsprosessen med deltakarane står att. Det skal bli ein del av doktorgradsprosjektet mitt, der eg vil studere kva for etiske dilemma ein møter på når ein lagar kontroversielle utstillingar som bygger på samarbeid med eksterne deltakarar. Det er gjort lite konkret forskning på profesjonsetikk ved musea i Noreg.

– Meir naturleg å tette tak

Inne i hovudbygningen sit Marianne L. Nielsen, direktør ved Vest-Agder-museet. Ho fortel at Pabst blir frikjøpt 40 prosent av arbeidstida i seks år framover for å ta doktorgrad ved Universitetet i Agder (UiA). Pabst er svært nøgd med ordninga:

– Eg har fått svært gode og fleksible vilkår. Eg får tilgang til tre ulike kontor, og eg kan velje å jobbe om kveldane. For meg er dette eit perfekt utgangspunkt, seier ho. Direktøren vedgår at dette er eit økonomisk løft for museet.

– Det spesielle er at museet finansierer alt sjølv. Pabst får oppretthalde lønna og får i tillegg 25 000 kroner i ein pott som ho disponerer fritt. Eg ser nok for meg at om vi får fleire som vil ta doktorgrad, må vi ha ekstern finansiering, seier Nielsen.

Men ho er klar over at det ikkje er lett for kulturinstitusjonar å nå opp i konkurransen om forskingsmidlane.

– Difor er eg spend på dei nye regionale forskingsfonda. Kan kulturinstitusjonane ha ein

I veldig små museum handlar nok kvardagen meir om å tette lekkasjar i taket eller setje opp skilt for sommarsesongen.

MARIANNE L. NIELSEN, direktør ved Vest-Agder-museet

sjanse der? Konsolideringa har gitt museet større fagleg tyngde, og ein blir i større grad teken på alvor i kampen om pengane.

– Men kva med dei små bygdemusea i konsoliderte museum, er det naturleg for dei å snakke om forskning?

– Det er vel ikkje ein naturleg del av vokabularet i veldig små museum. Der handlar nok kvardagen meir om å tette lekkasjar i taket eller setje opp skilt for sommarsesongen.

Skal få tid til å publisere

Direktøren vil vise fram friluftsmuseet, med mange antikvariske bygningar og bygningskopiar frå ein bydel i Kristiansand. På veg opp til det vakre Setesdalstunet fortel Nielsen at Vest-Agder-museet no har oppretta ei faggruppe for forskning og utvikling (FoU). Der deltek alle som har forskarkompetanse.

– Eit ønske frå mi side er at alle konservatorar skal få NMF-stempel. For å bli godkjent konservator NMF må ein ha praksis – og ein må få avsett tid for å publisere vitenskaplege arbeid, seier Nielsen.

Det er Noregs museumsforbund (NMF) som gjev autorisasjon til konservator NMF og første-konservator NMF.

Direktøren fortel at det er oppretta eit nettverk av forskarar i Agder, der forskarar frå ulike fagmiljø, som museum, arkiv og universitet, er med.

– Forskernettverk Agder set fokus på dei kulturfaglege utfordringane i dei to Agder-fylka, der vi også kartlegg kva for område dei ulike institusjonane skal ha ansvaret for.

Materialet blir liggande

Katja Nicolaysen er leiar i Forskerforbundet ved museer og kulturminnevern (FMK). Ho meiner det er svært viktig at museumsleiarane kan kjøpe dei tilsette fri i periodar.

– Leiinga må finne ordningar slik at dei tilsette får frigjort samanhengande tid til å forske. Det er også viktig at nyutdanna får sjanse til å skrive artiklane som trengst for at dei skal få godkjenning som konservatorar, seier Nicolaysen.

– Musea har gjort utruleg mykje dokumentasjonsarbeid som kan gje kjeldegrunnlag for forskning, men ofte blir det liggande.

Likevel: Det er eit uttalt krav at museumstilsette med kompetanse skal forske.

– Ja, dei aller fleste konservatorar har det i stillingsinstruksen sin at dei skal forske. Kompetanse er det mykje av i museumssektoren, men dei tilsette må få tid til å utvikle han.

Nicolaysen seier at det i ein periode har blitt stilt store krav til formidlingsverksemda ved musea, noko som kan ha gått ut over forskinga.

– Temaet forskning er aktualisert ved alle dei nye samanslåtte einingane. FMK arrangerte kurs om forskning i musea i Stavanger i fjor haust, og nyleg vart temaet følgt opp med nytt seminar på Kjerringøy.

Noko av målsetjinga med museumsreforma var at musea skulle oppnå fagleg styrking og betre vilkår for forskning i dei store einingane.

Det interessante er om museumsreforma verkeleg har ført til betre vilkår for forskning.

KATJA NICOLAYSEN, leiar i Forskerforbundet ved museer og kulturminnevern (FMK)

– Det interessante er om museumsreforma verkeleg har ført til betre vilkår for forskning. For museumstilsette har det vore ein motivasjon at det skulle ryddast plass til forskning etter konsolideringane. Så ein burde kanskje vente at musea no klarer å omorganisere arbeidet slik at det blir tid til å forske, seier ho.

– Må bruke meir pengar

Men kanskje Vest-Agder-museet er eit særtilfelle? I ei kartlegging Forskerforbundet fekk utført i 2007 svarte ein av tre medlemmer at dei hadde fått mindre tid til FoU-arbeid etter konsolideringsprosessen.

– Undersøkinga viste at museumstilsette ikkje greier å rydde plass til FoU-arbeid i kvardagen, og at det trengs større forståing frå arbeidsgjevar, seier Nicolaysen, som sjølv er avdelingsleiar ved Ullensaker museum, ei avdeling ved Akershusmuseum.

I tillegg viser ei anonym spørjeundersøking om museumsreforma som Noregs museumsforbund fekk utført i oktober 2008, at alle museum etterlyser meir tid og pengar til å drive forskning. Medan 31 prosent av museumsleiarane meiner reforma har ført til fagleg styrking ved musea, svarar over 25 prosent at dei ikkje merkar forskjell, og 12 prosent meiner det faglege er blitt svekt.

Statssekretær Halvard Ingebrigtsen i Kultur- og kyrkjedepartementet (KKD) er ikkje einig i at konsolideringsprosessen har ført til mindre forskning.

– Musea får generelt tilført fleire midlar, noko som styrkar museumsøkonomien. KKD er oppteke av at det må forskast meir ved musea. Men skal musea bli gode på forskning, må dei også bruke meir pengar på det.

– Men kva gjer KKD for å styrke forskinga med musea?

– ABM-utvikling (sjå faktaramme) har hand

Museumsreforma

- Gjeld museum i det nasjonale museumsnettverket: under Kultur- og kyrkjedepartementet (KKD).
- Målet med museumsreforma er å etablere sterke fagmiljø og store einingar.
- Konsolideringsprosessen skal vere gjennomført i løpet av 2009.
- Talet på museum under KKD er redusert frå 270 til ca. 80.
- Stortingsmelding om status for museumsreforma kjem i vår.

Magasina er fulle av materiale, som kan gje grunnlag for forskning. Detalj av kvinnelue, Trøndelag Folkemuseum. (Foto: Cathrine Dillner Hagen)

– Dei fleste museum har ikkje tradisjon for å forske, og det leggast heller ikkje opp til det, seier Hanna Mellemsether, forskingsleiar ved Trøndelag Folkemuseum. Her under ombygginga av lokala til Norsk Døvemuseum, som opna den 28. mars. (Foto: Cathrine Dillner Hagen)

om dette i dag, men departementet kjem nok til å sjå på andre tiltak i museumsmeldinga som kjem i vår. Stortingsmeldinga skal først og fremst oppsummere status for museumsreforma, men i meldinga må vi også skrive om tiltak som kan styrke forskinga, som til dømes finansiering av gode forskingsprosjekt. Museumsøkonomien er sentral her, seier Ingebrigtsen.

Ingen tradisjon for forskning

I Trondheim er Hanna Mellemsether, forskings-sjef ved Trøndelag Folkemuseum, i ferd med å klargjere lokalet til Norsk Døvemuseum som opna dørene 28. mars. Dei to musea er i dag del av Museene i Sør-Trøndelag, der seks museum er slått saman til ei stor eining med 120 tilsette. Mellemsether meiner det ikkje har blitt lettare å prioritere forskning etter samanslåinga.

– Vi kan slå saman så mykje vi vil, men vi får ikkje meir forskning på lengre sikt før vi får oppretta ein eigen pott der musea kan søke forskingsmidlar, til dømes gjennom Forskningsrådet. Men i ei slik ordning må musea få søke om midlar på egne premissar, ikkje på premissane til universiteta, minner Mellemsether.

– Ved Trøndelag Folkemuseum blir ikkje for-

sking prioritert, fordi den daglege drifta tek for mykje tid. Dei fleste musea har heller ikkje tradisjon for å forske, og det leggast ikkje opp til det. Eit anna problem er at ein innanfor musea ikkje er einige om kva forskning er. Det kjem an på fagleg bakgrunn, og om du kjem rett frå universitetet med universitetsforskning som ideal eller om du har jobba ved museet i 40 år. Universiteta har hatt enerett til å definere forskning, og dette passar ikkje alltid inn i den verkelege verda ved musea. Museumstilsette bruker ordet forskning om prosjekt som universiteta hadde kalla dokumentasjon, meiner ho. Per G. Norseng, forskingsleiar ved Norsk Sjøfartsmuseum, meiner det er viktig å skilje mellom dokumentasjon og forskning.

– Å forske er å produsere ny kunnskap og setje denne inn i ein større samanheng, medan dokumentasjon er å samle inn opplysningar om eit emne som ein så formidlar til publikum. Her kan det vere glidande overgangar, men ofte er kunnskapen som ligg bak ei museumsutstilling ad hoc-basert. Å få tid til å produsere kunnskap og orientere seg i teori og metodeutvikling når ein jobbar i museum, er vanskeleg å få til, seier han.

Hoppar bukk over teorien

Mellemsether meiner musea har vore altfor lite flinke til å publisere, og til å synleggjere resultat av dokumentasjonen som forskning.

– Publikasjonane våre er stort sett årbøker og skrifter med eit lokalt preg, og i museumssektoren vil publikum lese om resultat. Vi trur ikkje lesarane sit og hungrar etter teoriane våre. Då blir det lett til at vi hoppar bukk over det teoretiske. Ho meiner eitt av problema er at musea har for dårleg forskingskompetanse.

– Ein grunn til dette er at overføringane til musea ikkje er store nok til å lønne forskarar. Dette heng saman med at styremaktene ikkje

ABM-utvikling

- Statens senter for arkiv, bibliotek og museum, oppretta i 2003 i samarbeid mellom Kultur- og kyrkjedepartementet og Kunnskapsdepartementet.
- Skal bidra til å utvikle dei tre sektorane.

har sett på musea som forskingsinstitusjonar, hevdar Mellemsether.

Også Norseng meiner nøkkelen til ein god forskingspolitikk ved musea ligg i rekruttering av vitenskapleg personale.

– Musea må få tak i dei unge som tek doktorgrad, og leggje meir vekt på denne kompetansen ved tilsetjing, meiner han.

– I dag vert konservatorstillingar ofte utlyste utan spesifikke krav til vitenskapleg kompetanse, eller konservatorstillingar vert erstatta av andre fagstillingar med mindre krav til kompetanse og utan forskningstid.

Dette er ein av kjepphestane mine: Om ein meiner at forskning er viktig, må ein stille krav til kompetanse ved tilsetjing, seier Norseng.

Må bli meir attraktive

Mange meiner eit tettare samarbeid med universiteta er vegen å gå for å få til meir forskning ved musea. Men Mellemsether er ikkje einig.

– Eg er ueinig om dette blir den einaste vegen å gå. Eg meiner musea sjølve må få utnytte den museumsfaglege kompetansen dei sit på. Vi får av og til spørsmål frå universitetet om å samarbeide om forskingsprosjekt, men som regel skal vi då vere formidlarar av andre si forskning. Slike samarbeidsprosjekt blir ofte på premissane til universitetet, og fører ikkje til meir forskning for vår del, seier Mellemsether.

Katja Nicolaysen i FMK meiner likevel det er nødvendig å knyte kontaktar med høøgskolar og universitet.

– Skal musea få tilgang på eksterne forskingsmidlar, er dei avhengige av samarbeid med andre institusjonar, som universitet og høøgskolar. Men dei nye museumseiningane

Museumstilsette bruker ordet forskning om prosjekt som universiteta hadde kalla dokumentasjon.

HANNA MELLEMSETH, forskingsleiar ved Trøndelag Folkemuseum og fagleg leiar ved Norsk Døvemuseum

burde også bli aksepterte som forskingsinstitusjonar og vise at dei kan vere attraktive samarbeidspartnarar innanfor forskning.

Stimulerande samarbeid

Direktøren ved Vest-Agdermuseet seier at samarbeidet med UiA blir ei viktig drivkraft framover.

– Det at vi har fått eit universitet i Agder, er stimulerande for forskinga vår, meiner ho. Tilbake i utstillinga fortel også Pabst at ho opplever samarbeidet med UiA som svært nyttig for museet.

– Dei to siste åra har museet også vist utstillingar som har formidla UiA sine forskingsresultat.

– Men blir ikkje samarbeidet lett på universitetet sine premiss?

– Nei, slett ikkje. I alle fall ikkje i mitt tilfelle, seier Pabst i det ho forsvinn inn i utstillinga, blant nakne kvinnekroppar og tatoverte herrebryst. ■

Korleis kan ein få betre vilkår for forskning ved musea?

CECILIE SKEIDE
Konservator ved Lillehammer Kunstmuseum

– Det må setjast av tid i årsplanen, slik at forskning blir ein naturleg del av arbeidet ved museet. Men då må også leiinga vere seg dette bevisst, og setje av ein viss prosent av arbeidstida til forskning. Det er greitt å seie at dei tilsette bare må forske, men kvardagen er full av andre oppgåver.

KARI-METTE S. AVTJERN
Avdelingsleiar ved Hadeland Folkemuseum i Randsfjordmuseene

– Det er viktig å legge til rette for at vitenskapleg tilsette kan ta forskingsfri. Her ved Randsfjordmuseene har vi rett til samanhengande forskingsfri ein månad i året, dette er nedfelt i arbeidsavtalen. Men for å få dette til må forskning prioriterast, både av leiinga og dei tilsette.

PER SÆTHER
Konservator ved Sunnmøre Museum

– Eg trur museumssamslåingane har ført til mindre forskning og meir administrasjon ved musea. For å få meir forskning ved musea, må det vere vilje til det i organisasjonen. Dei som vil forske, må få tid, og tida må vere skjerma. Det er også viktig å opprette forskarnettverk.

Detalj av bunadbelte, Trøndelag Folkemuseum. (Foto: Cathrine Dillner Hagen)

FRANKRIKE

Mot løsning på konfliktene?

■ Den franske regjeringen skal revidere sitt reformforslag om å endre statusen til lærere og forskere ved universitetene. Det har vært frykt for svekkede arbeidsvilkår og stillingskutt, noe som har resultert i streiker og protester i fransk akademia i vinter. Men nå lover myndighetene å ikke kutte stillinger i budsjettene for 2010 eller 2011. I 2009-budsjettet ville regjeringen kutte 900 stillinger, dette justeres nå ned til 450, opplyser University World News. Dessuten loves det at pengene som spares på disse kuttene skal tilbakeføres til sektoren. Les mer om tilstanden i Frankrike på side 28.

KINA

Utdanningskløften øker

■ Det er stadig flere kinesere fra byene som tar høyere utdanning, mens det fortsatt er få fra landsbygda som gjør det samme. På landsbygda er det bare 0,7 prosent av befolkningen som har en eksamen på bachelornivå eller høyere. Blant bybefolkningen er tallet 12,3 prosent, viser en ny rapport. Statsminister Wen Jiabao sier myndighetene er oppmerksomme på problemet og ønsker at høyere utdanning i framtiden skal bli like tilgjengelig for folk fra landet som for de som bor i byer. Mer om rapporten finnes på China.org.cn/government. Søk på «Higher education inaccessible».

EU

– Kaster bort milliarder på forskning

■ EU sløser bort enorme pengesummer på å investere i nye forskningsprosjekter som allerede er blitt utført av andre europeiske forskere, påstår Roland Strauss i et intervju med EurActiv.com. Strauss representerer Knowledge4Innovation, et møtested for aktører innen kunnskaps- og innovasjonssektoren, som skal fremme sektoren i forhold til politikerne. En forbedring av kommunikasjonen mellom forskningsinstitutt og bedre utnyttelse av eksisterende patenter kan gi til store innsparinger, mener Strauss, og foreslår at det opprettes en europeisk database for utveksling av informasjon om forskningsprosjekter. Det vil forhindre at man betaler for å få utført samme type forskning to ganger.

STORBRITANNIA

Professorer i rolleforvirring

■ En undersøkelse utført for UK Leadership Foundation viser at britiske professorer prioriterer sine arbeidsoppgaver annerledes enn ledelsen ønsker, opplyser University World News. Mens ledelsen vil at professorer skal bruke mest tid på å generere inntekter fra eksterne kilder, anser professorene dette som sin minst viktige oppgave. De ønsker heller å hjelpe sine kolleger til å utvikle seg. Også viktigheten av undervisningsledelse ble undervurdert av ledelsen, ifølge de spurte. Ansvarlig for undersøkelsen, Bruce Macfarlane ved University of Portsmouth, mener mange professorer ikke føler seg verdsatt og opplever seg som ekskludert fra å delta i ledelsen av universitetet. Deres kompetanse blir ikke brukt fullt ut, og det er sløsing med ressurser, mener han. Ved Macfarlanes universitet er det etablert et nettverk av professorer, kalt ProfsNet. Deltakerne skal være rådgivere for kolleger, og slik skal universitetet bedre gjøre bruk av professorenes kunnskap og kompetanse.

CANADA

Eldre forskere mest produktive

■ Naturvitenskapelige forskere i alderen 50 til 70 år publiserer nesten dobbelt så mange artikler som sine kolleger i 30-årsalderen, skriver Universityworldnews.com. Dette kommer fram av en studie utført av forskere ved Université du Québec à Montréal. Forskerne i 50-årsalderen publiserer i gjennomsnitt 3,2 artikler per år i de beste akademiske tidsskriftene. Forskere på rundt 70 år produserer fortsatt nesten tre artikler per år. Undersøkelsen er publisert i det nettbaserte tidsskriftet PLoS ONE, som gir fri tilgang til alle sine artikler. Søk på tittelen «The Effects of Aging on Researchers' Publication and Citation Patterns».

IRLAND

En seier for akademisk frihet

■ Fagforbundet for universitetslærere, Irish Federation of University Teachers, har vunnet en seier i arbeidsdomstolen. Den tapende part er landets mest kjente lærested, Trinity College i Dublin (bildet). Saken anses for å være en av få i verden der et spørsmål om akademisk frihet har blitt avgjort juridisk. Dommen innebærer at en advarsel som Trinity har gitt til en av sine forskere skal trekkes tilbake. Forskeren ble straffet for å ha vegret seg for å følge en beslutning ledelsen hadde tatt angående hans forskning. Gå inn på Universityworldnews.com og søk på «Victory for academic freedom» for mer.

ITALIA

Universiteter taper terreng

■ Den prestisjefylte rankinglisten til the Times Higher Education Supplement viser at nesten alle italienske universiteter hadde fått dårligere plasseringer i 2008 enn i 2007. Det er nå bare universitetet i Bologna som fortsatt er blant de 200 beste i verden, på en 192. plass. De dårlige resultatene har startet en het politisk debatt om de italienske universitetenes konkurransedyktighet, skriver det svenske Högskoleverket. Utdanningsminister Mariastella Gelmini (bildet) mener det ikke dreier seg om at institusjonene får for lite penger, men at pengene ikke brukes riktig. Rektoren ved universitetet i Bologna mener imidlertid at ressursmangel kan føre til ytterligere nedgang i framtiden. Han ønsker satsninger som likner det Frankrike nå gjennomfører.

RUSSLAND

Studenter og lærere rammes av krisen

■ Russiske medier er fulle av nyheter om problemene som nå rammer landets studenter på grunn av finanskrisen, skriver den danske avisen Information. Mange studenter er avhengige av penger fra foreldrene, men når arbeidsløsheten øker, kan de ikke lenger få støtte hjemmefra. Muligheten for jobb ved siden av studiene har også blitt mindre. I tillegg har universitetslærerne fått problemer. Inflasjonen har gjort at matprisene har steget kraftig, opp mot 25 prosent, og da rekker ikke lønnen på 20 000 rubler (ca. 4000 kroner) langt. Derfor tar lærerne ekstrajobber for å klare seg. President Medvedev (bildet) sier han er klar over situasjonen og lover studielån til lavere rente, økte lærerlønninger og mer bevilgninger til lærestedene.

WWW.KREMLIN.RU

DANMARK

Forskningsråd forsterker kjønnsforskjeller

■ En undersøkelse viser at danske forskningsråd bevarer og forsterker eksisterende kjønnsmessige skjevheter i forskningen, opplyser det danske Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Det er forskningsrådenes måte å fordele ressursene blant forskerne på som er med på å gi denne effekten, hevdes det i rapporten «Forskningsråd i Danmark – mangfoldighet og universalisme? En analyse af forskningsrådenes bevillingspraksis i perioden 2001–2006.» Undersøkelsen har spesielt lagt vekt på tre faktorer: forskernes sosiale bakgrunn, kjønn og nasjonalitet.

DANMARK

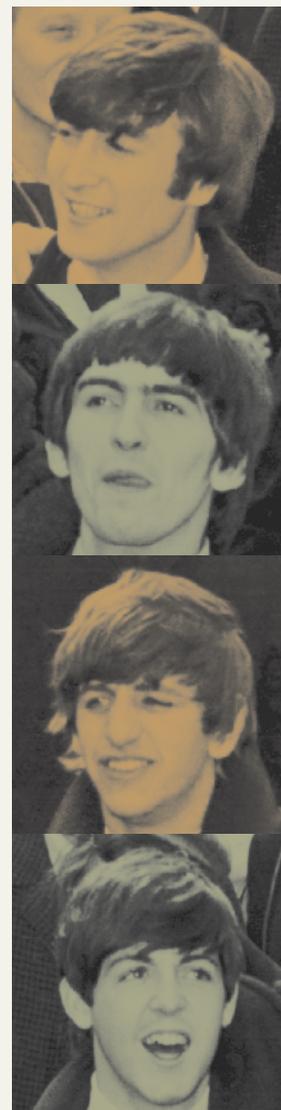
Kvinneboom i København

■ I 2008 ansatte Københavns Universitet (KU) nesten dobbelt så mange kvinnelige professorer som året før. Endringen skyldes i stor grad en ny strategisk handlingsplan universitetet har innført for å rekruttere flere kvinnelige forskere. I 2008 ble det ansatt 20 kvinnelige og 52 mannlige professorer. I 2007 var det bare 11 kvinner blant de 71 nye profesorene. Det vil si at kvinnene utgjorde 15 prosent, mens tallet i 2008 var vokst til 28 prosent. I perioden 2008–2013 gjennomfører KU flere tiltak for å rekruttere kvinner. Blant annet får fakultet som ansetter kvinnelige professorer økonomisk belønning. Det er også startet et talent- og lederutviklingsprogram med mentorordning.

STORBRIANNIA

Starter Beatles-utdanning

■ Til høsten starter Liverpool Hope University opp en egen Beatles-utdanning. Mastergradsutdanningen kalles «The Beatles, Popular Music and Society» og skal ta for seg musikk fra 1960-talet og dens innflytelse på mote, samfunn, historie og byen Liverpool. Foreleser i pophistorie ved Liverpool-universitetet, Mike Brocken, påpeker at det finnes en mengde litteratur om Beatles og hva bandet har betydd, men dette har ennå ikke blitt underlagt seriøse vitenskapelige studier. Dette ønsker universitetet nå å ta tak i, og Liverpool er stedet for det, sier Brocken på universitetets hjemmesider, www.hope.ac.uk.

SANNINGAR OG MODIFIKASJONAR

ANNE SOFIE ROALD I SAMTALE MED PER ANDERS TODAL
FOTO: PAUL S. AMUNDSEN

Vi får gjere unna hijaben først som sist. Religionshistorikar Anne Sofie Roald¹ kan meir om emnet enn dei fleste, men ho er visst litt trøytt av debatten, ho òg.

– Hijaben har dessverre blitt eit veldig sterkt symbol for veldig mange. Eg meiner debatten er veldig overdimensjonert, både av muslimar og av islamkritikarar. Dette har fått absurde dimensjonar – for bae sider.

Sjølv tok ho på seg hijaben – eller sjalet, som ho gjerne kallar det – etter å ha konvertert til islam i 1982. Som student ved Universitetet i Oslo vart ho nyfiken på korleis den religionen ho studerte frå utsida, arta seg frå inn-sida. Roald er framleis truande, men sjalet la ho av seg for godt i 2004, og det kjendest som ei frigjerung: Så lenge ho gjekk med sjal, såg mange berre plagget, ikkje den kunnskapsrike akademikaren under det. No sit ho ved eit bord på Baker Brun i Bergen med raudt hår i fri dressur.

– Det er spenningar knytt til innvandringa i samfunn som det norske, og hijab er eit symbol på alle desse spenningane, seier Roald, før ho blir avbroten av mobiltelefonen. Ho grip forntenningsfullt etter han, i håp om at nokon har funne bagasjen hennar. Den forsvann dagen før, på vegen frå USA til Bergen. Ho har halde eit intensivkurs ved University of Florida,² med islam i Europa som tema. Oppringinga blir eit vonbrot. Framleis ingen bagasje. Det er Migrapolis som ringjer og vil snakke med ho. Om hijab, mellom anna. Det er ei slik veke, dette.

– *Somme av dei unge talskvinnene for hijab i Noreg driv vel med typisk moderne identitetspolitikk? Sjalet er ein identitetsmarkør, meir enn ein urgammal, kontinuerleg tradisjon?*

– Ja. Muslimar kjenner seg som ein stigmatisert minoritet, men i staten for å gøyme seg, vil no mange vise kven dei er. Og minoritetspolitikk er no meir utbreidd, og medvitet om minoritetsrettar sterkare.

Sjølv om Roald er utdanna religionshistorikar, er det særleg dei raske endringane av islam i samtida ho har forska på. Ho har studert Den muslimske brorskapen, kvinnespørsmål i islam og muslimske immigrantsamfunn i Europa. Det meste har ho gjort frå ein svensk plattform: Gjennom 90-talet var ho dosent ved Lunds universitet, og i dag er ho professor ved Malmö høgskola. Ho er òg seniorforskar ved Christian Michelsen Institutt. Der leiår ho programmet *Politics of Faith*, og det er den jobben som har ført henne til regnbyen denne veka.

– *Klarer du å kommunisere med alle statsvitarane ute på CMI?*

– Det går ganske greitt, og eg har lært mykje av det, sjølv om det kan vere litt frustrerande at så mykje av forskinga der er konsentrert om funk-

sjonane til staten. Som religionsvitar har eg nok meir sams med antropologane ved CMI. Blikket mitt går meir nedanfrå og opp.

– *Fagfeltet ditt har blitt noko av ei kampson i ålmenta. Du skal ikkje lese lenge på debattforuma på nettet før du finn rabiat hets av muslimar. Og også i intellektuelle miljø blir det mana til ein kulturkamp mot islamismen. Kva kan du som religionsforskar bidra med i denne oppheta situasjonen?*

– Eg kan moderere debatten noko, og prøve å motverke den mest overdrivne skremselspropagandaen. Islamismen i Noreg i dag er ganske ufarleg. Samtidig må eg seie frå om at muslimar bør ta ein del kritikk alvorleg. I familiesituasjonen er det til dømes mykje problematisk i muslimske miljø. Eg kan prøve å stå i midten og åtvare mot overdrivingar bae vegar.

– *Som forskar kan du tale til ei brei ålmente gjennom media. Men har du talerøyr direkte inn i muslimske miljø i Norden?*

– Eg snakkar bae vegar, eg, så lenge folk gidd å høyre på meg. Eg snakkar mykje med utdanna andregenerasjons muslimar, og bøkene³ og artiklane mine blir lesne også av mange muslimar. Eg blir invitert av muslimske studentorganisasjonar og kvinnegrupper, og kan peike på at det finst ulike tolkingar av

Koranen, og at «sanningane» der kan ha modifikasjonar.

– *Ideen om det fleirkulturelle samfunnet har kome i miskreditt for mange. Kan denne ideen framleis realiserast på ein harmonisk måte, trur du?*

– Det spørst kva ein meiner med «det fleirkulturelle samfunnet». Tyder det berre at ulike kulturar lever side om side, og at den som vil, kan få ete falafel? Det må i så fall vere greitt. Men det tyder ikkje at staten skal godta alt. Tvangsekteskap er til dømes uakseptabelt. Og eg er veldig skep-

1 Anne Sofie Roald er fødd i Ålesund i 1954. Ho forlét både kristen barnetru og feminismen frå Kvinnefronten da ho landa i islam. I dag har ho fått feminismen attende.

2 Sjølv om interessa for Europa er avgrensa i USA, manglar det ikkje på interesse for islam. Men Roald observerer at tilnærminga til islam og migrasjon er mindre problemorientert i USA, fordi amerikanske muslimar jamt over har høgare status enn i Europa.

3 Den mest brukte av fagbøkene til Roald er *Women in Islam: The Western Experience*, som kom ut på Routledge i 2001, og har vore pensum ved universitet i ei rekkje land. På norsk har ho gjeve ut bøkene *Islam* og *Er muslimske kvinner undertrykt?*, og på svensk *Muslim i Sverige*.

tisk til at kvar gruppe i samfunnet krev særskilde rettar. Eg trur på individuelle rettar, ikkje grupperettar. Gruppetenking i alle former kan vere veldig farleg.

Anne Sofie Roald har budd i Malmö i mange år, og kjenner godt bydelen Rosengård, som blir halden fram som eit skrekkeeksempel på mislukka integrering. På fagleg grunnlag er ho svært skeptisk til medieomtalen av bydelen, og til rapporten *Hot mot demokrati och värdegrund* frå den svenske forsvarshøgskulen. Med den rapporten som prov kalla Siv Jensen Rosengård som ein stad der «sharialova har teke fullstendig over».

– Eg har mange studentar frå Rosengård, og har sjølv gjort mange intervju der. For all del, det er veldig mange sosiale problem på Rosengård, men dei har ikkje med islam å gjere. Problemet er at det har vakse fram ein underklasse der. Påstanden om sharialover finst det ikkje grunnlag for. Eg vil tippe at det er høgst 20 personar i bydelen som står for ei ekstrem tolking av islam.

– Da eg las rapporten frå forsvarshøgskulen, kjende eg meg slett ikkje att. Men Magnus Ranstorp, som var hovudansvarleg for rapporten, er ekspert på terrorisme. Og når du er ekspert på terrorisme, er du innretta på å sjå etter særskilde ting. Eg veit at denne rapporten gjorde fleire svenske forskarar forbanna. Men ingen fekk sjå grunnlagsmaterialet for rapporten, det vart makulert.

Den ivrige sunnmørørøysta til Anne Sofie Roald er krydra med svenske innslag. Ho er ein langt betre kjend debattant i Sverige enn i Noreg, og i mange år hadde ho rolla som ein slags svensk riksmuslim som måtte svare på alt mogleg på vegner av islam.

– Det vart frustrerende å alltid bli spurd som muslim, ikkje som forskar. Eg prøver mest mogleg å svare som forskar og ikkje som muslim.

Islamdebatten i Sverige er langt meir varsam enn i Noreg, meiner Roald.

– Debatten der kan ha eit visst preg av snillisme, noko eg er kritisk til. Men eg likar likevel betre diskusjonsforma i Sverige enn i Noreg. Den aggressive tonen i Noreg kan vere med på å radikaliserer somme muslimske miljø. Det er jo det som skjer når folk kjenner at dei stadig er under åtak. I Sverige tek folk det meir med ro, på bae sider. Det gjev betre vilkår for å utvikle ei svensk form for islam.

– *Eg må spørje deg både som forskar og truande menneske: Korleis kan ein forske på det heilage? Er ikkje det noko som unndreg seg kritisk analyse og drøfting, anten ein er kristen eller muslim?*

– Om ein er veldig rettruande, trur eg at det kan vere eit problem å vere forskar. Eg reknar meg sjølv som truande, men ikkje som rettruande. Og eg tillet meg å vere kritisk til min eigen religion. I Sverige har eg ofte opplevd at forskarar som ikkje er religiøse, er mykje meir varsame med å vere kritiske til sider ved islam enn eg er. I ei bok som *Er muslimske kvinner undertrykt?* er eg kritisk til korleis islamske tekster har blitt tolka.

– *Kjenner du ikkje som religiøst menneske trong til å forsvare religionen din? I meldinga si av den boka du nemner, antyda Hanne Andrea Kraugerud i Dagsavisen at du som muslimsk forfattar gjekk meir i forsvar for religionen enn naudsynt.*

– Det er eg usamd i. Den boka fortel at det er mange ulike måtar å tolke islamske tekstar på. Målet mitt var å skildre debatten om tolkingar

og det mangfaldet som finst. Eg er jo ikkje muslimsk teolog.

– *Men forskarar skal sjå fritt, kritisk og fordomsfritt på studieobjekta sine, medan religion fordrar ei form for underkasting av intellektet?*

– Eg synest ikkje det er vanskeleg å stille meg kritisk no, men eg hadde nok større problem med det før. Eg trur ikkje at sharia er Guds lov, eg ser at det er eit menneskelaga verk. Også kristne teologar kan innnta mange ulike posisjonar i forhold til religionen sin. Somme går veldig i forsvar, medan mange er djupt kritiske. Men forskinga mi handlar meir om muslimske rørsler og islam som fenomen. For meg er identiteten som forskar viktigare enn identiteten som muslim.⁴

– *Har di eiga tru gjeve deg fordelar som forskar i møtet med informantar i den muslimske verda?*

– Det har sine fordelar. Som muslim kan eg lettare tolke svara eg får og sjå dei i ein større samanheng. Eg får nok òg til tider andre svar enn forskarar som ikkje er muslimar.

Det er noko rart med forholdet mellom islam og vitskapen. I ein periode på fleire hundre år, kjent som islams gullalder, var det muslimar som stod for den mest avanserte vitskapen i verda. Men medan den kritiske tanken fekk gjennomslag i Europa i renessansen, sakka den muslimske verda akterut.

– *Kva var det som gjekk gale i islam?*

– Den viktigaste endringa var nok i synet på teologien. Openberringa vart etter kvart viktigare enn ei rasjonell tolking av islam. Alt kring år 1000 tok det til å gå nedover med vitskapen, sjølv om det fanst fleire viktige muslimske vitskapsfolk etter dette.

– *Det vanskelege forholdet til vitskapen er noko den islamske verda slit med den dag i dag. Kor viktig har religionen vore som årsak til den svake intellektuelle utviklinga i så mange muslimske land?*

– Det store problemet i dag er at dei fleste landa der islam dominerer, har skulesystem bygde på pugging. Dette kan ein spore attende til idealet om å lære heile Koranen utanåt. Eg har sett på skulen i Jordan: Der får du beste karakter om du på eksamen kan skrive nøyaktig det same som stod i læreboka. Å tenkje sjølv gjev derimot dårlege karakterar. Vi ser dette problemet hos mange førstegenerasjons innvandrarar i Europa òg.

I Malmö har vi hatt mange plagiatsaker blant innvandrastudentar. Dei skriv av bøker og stoff frå internett direkte, fordi dei har lært at ein kan gjere det slik.

Denne kulturskilnaden har Roald også observert som gjesteforelesar i Jordan, Pakistan og Emirata.

– I Vesten er vi veldig orienterte mot å tenkje sjølvstendig, men studentane i desse landa er meir opptekne av å lære ting utanåt. Eg merkjer òg godt at studentane kjenner seg i eit motsetnadsforhold til Vesten.

Ein opplagt grunn til at vestlege og islamske samfunn ofte har problem med å snakke saman, er at islam ikkje har gått gjennom den same skakande omskapinga som dei kristne samfunna, det andelege hamskiftet

4 I føreordet til *Women in Islam* skriv Roald «I pray to God the Almighty to forgive the errors and mistakes I have made», men gjer det klart at ho sjølv er ansvarleg for alle manglar boka måtte ha. – I dag ville eg aldri ha skrive ei slik bøn i eit føreord, seier Anne Sofie Roald. Ho har endra seg.

Den aggressive tonen i Noreg kan vere med på å radikaliserer somme muslimske miljø. Det er jo det som skjer når folk kjenner at dei stadig er under åtak.

som Max Weber kalla «avfortryllinga av verda». Men Roald meiner den prosessen er i full sving i islam i dag.

– Om det finst det ikkje tvil i mi sjel. Og prosessen vil gå mykje for-
tare enn han gjorde i kristendomen, takk vere media og globaliseringa.
Det er berre to ting som kan stogge eller bremse ein slik prosess. Det eine
er dei despotiske leiarane i muslimske land. Det andre er konflikten mel-
lom Vesten og muslimske land, som får mange muslimar til å kjenne seg
underlegne. Dette skaper antimoderne stemningsbølger der islam blir
tolka som motpolen til «Vesten».

– Men er det verkeleg moderniteten som er på frammarsj i verda? Det finst
antimoderne straumar i islam, i den katolske kyrkja, blant dei vekkingkristne
i USA, hindunasjonalistar og jødiske ekstremistar. Er ikkje Gud attende med
full styrke?

– Den historiske utviklinga går aldri beint fram, og det kjem alltid

reaksjonar og tilbakeslag når folk føler at rasjonaliseringa har gått for
langt. Men Gud er ikkje attende med full styrke, langt ifrå.

– Er den moderniseringa, tilpassinga og nytolkinga du snakkar om i islam
eit marginalt fenomen for akademikarar og liberale teologar, eller når det brei-
are ut enn som så?

– Dette har blitt ei veldig stor rørsle. Synet på til dømes kvinnespør-
smål og demokrati er i rask endring, og det er stor skilnad på dei unge og
foreldregenerasjonen deira. Det vil ikkje seie at alle muslimar blir liberale
over natta. Men den endringa eg snakkar om, skjer på brei front, forsikrar
Anne Sofie Roald.

Da blir det vel moderniseringa som sigrar til slutt, da. Om Gud vil,
som dei seier på Sunnmøre. ■

HVEM: Professor i etologi Bjarne O. Braastad og stipendiat Ingeborg Pedersen ved Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap ved Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB).

HVA: Storfe kan være gode hjelpere for mennesker med psykiske lidelser. Dagros øker mestringstroen og reduserer angst og depresjonslidelser, ifølge et tidligere prosjekt.

HVORDAN: Ved hjelp av videoopptak og spørreskjemaer skal det undersøkes hvilke virkninger arbeid på gårdsbruk med husdyr kan ha på mennesker som lider av depresjon. Ulike effekter på psykisk helse og livskvalitet skal måles hos 20 deltakere i arbeid med dyr sammenlignet med en kontrollgruppe.

AV ELLEN MARIE ANDERSEN

Kua som psyki

PROSJEKT: «Grønn omsorg: Effekter av dyreassistert intervensjon og terapeutisk hagebruk på gårdsbruk for mennesker med psykiske lidelser.»
INSTITUSJON: Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap og Institutt for plante- og miljøvitenskap ved Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB). **FAGRETNING:** Etologi (dyreadferd), dyr–menneske-interaksjoner, husdyrvitenskap og psykisk helsearbeid, dyreassisterte intervensjoner, terapeutisk hagebruk, miljøpsykologi. **FINANSIERING:** Norges forskningsråd og Jordbruksavtalen. **ARBEIDSFORM:** Intervensjonsstudie der videoopptak og spørreskjemaer blir analysert kvantitativt. Kvalitative dybdeintervjuer med noen deltakere. **UUNNVÆRLIGE VERKTØY:** Video-/filmkamera. **PUBLISERINGSFORMER:** Vitenskapelige artikler. To doktoravhandlinger. Populærvitenskapelig artikler rettet mot helsevesenet. Foredrag. **NY KUNNSKAP:** Pasienter i kontakt med dyr opplever mindre angst, får bedret tro på egen mestringsevne og bedret evne til å takle stress seks måneder etter avsluttet intervensjon. Pasienter med størst bedring i depresjon får bedre humør og blir mer utadvendte i kontakt med dyr.

ater

Det rutes, melkes og føres. En ru tunge sveiper over hånda på forbipasserende. I hovedfjøsset ved UMB skal ingen ku være oversett. (Foto: Ellen Marie Andersen)

– Nærkontakt med husdyr reduserer angst, og øker samtidig mestringstroen hos pasienter med ulike psykiske lidelser, sier Bjarne O. Braastad. Han leder prosjektet «Grønn omsorg: Effekter av dyreassistert intervensjon og terapeutisk hagebruk på gårdsbruk for mennesker med psykiske lidelser». Målet er å finne ut om arbeid med storfe kan hjelpe mennesker med moderat til alvorlig depresjon med plagene.

– Mange med psykiske lidelser har liten sosial støtte. I et slikt prosjekt kommer deltakerne i kontakt med andre deltakere, gårdbrukeren, og de får kontakt med dyr. Dette kan være positivt, sier Ingeborg Pedersen, hun er stipendiat på delprosjektet som går på dyreassistert intervensjon.

Melking og mestring

Prosjektet bygger videre på Bente Bergets doktorgradsarbeid *Dyreassistert terapi: effekter av arbeid med husdyr for mennesker med psykiske lidelser*, som ble avsluttet ved UMB i 2007. Berget undersøkte hvilke effekter arbeid og kontakt med husdyr har på pasienter med stemningslidelser, angstrelaterte lidelser, personlighetsforstyrrelser og schizofreni. De psykiatriske pasientene jobbet på gård med føring, melking og børsting av storfe tre timer to ganger per uke i tre måneder. Gruppen ble kontrollert mot en gruppe som fikk sin vanlige behandling, men som ikke var i kontakt med husdyra.

– Vi så klare positive effekter i hvordan pasienter selv føler at de mestrer situasjoner. Når pasienter opplever at de klarer å melke en ku med alt det innebærer, fra å ha nærkontakt med dyret, sette melkemaskiner på jura, til å håndtere avansert teknologisk utstyr, får de ny tro på seg selv. De klarer ting som de ikke trodde de skulle klare. Og ved mestringstro får

de etter hvert reduksjon i angst og depresjoner, sier Braastad.

Forskerne forteller at de sliter med å motivere deltakere til å være med på prosjektet nettopp fordi de ofte er tiltaksløse, med svært liten tro på seg selv. Braastad understreker derimot at det er viktig å få mennesker med depresjon ut i en eller annen form for aktivitet.

Dyret som katalysator

– Det å miste troen på at du kan klare å gjennomføre oppgaver er en del av depresjonen. Negative automatiske tanker surrer konstant i hodet, og du mister initiativet og konsentrasjonen. Da kan det hjelpe å ha en avledning å gå til. Du får et nytt syn på ting med en gang du kommer i gang med noe. Du kan mestre noe som depresjonen i utgangspunktet har tatt fra deg, sier Pedersen.

– Har det noe med dyra å gjøre eller kan en hvilken som helst type arbeidstrening gi samme effekt?

– Når vi spør deltakerne hva ved intervensjonen som er positivt, legger de vekt på kontakten med dyra. Vi ser også at de deltakerne som har tette kontakt med husdyra er de som har den mest markante bedringen i mental helse. Dyret fungerer som en katalysator for å utvikle menneskelige egenskaper, understreker Braastad. Denne effekten er godt dokumentert på kjæledyr. Barn som har for eksempel hund eller katt tidlig i livet utvikler en bedre empatifølelse enn andre barn. De lærer noe i kontakt med dyret.

– Forskning som går på dyr-menneske-interaksjon viser at dyr som sosiale vesener kan danne sosiale bånd til mennesker. Som menneske har en behov for å ha omsorg overfor noe. Særlig gjelder dette mennesker som lever alene, uten for eksempel egne barn og kjæreste eller ektefelle.

Dette omsorgsbehovet kan pasientene få utløp for i arbeid med dyra i fjøsset, sier Braastad.

Krever tid

Det rutes, melkes og føres. En ru tunge sveiper over hånda på forbipasserende. I hovedfjøsset ved UMB skal ingen ku være oversett.

Braastad synes det er interessant, og samtidig overraskende, at det tar relativt lang tid før en ser en bedring i den psykiske helsen til pasientene. For selv om de så noen indikasjoner på at pasientene i intervensjonsgruppen ble litt bedre underveis i intervensjonene, er det først målbart statistisk sett når det har gått noen måneder.

– Det tyder på at intervensjonen setter i gang en positiv prosess i deltakerne. Det kan ta litt tid før de selv får selvinnsikt og skjønner at de faktisk er bedre, sier Braastad og legger til:

– Det å utvikle mestring er en viktig mekanisme, og det er klart at det tar tid å erfare og lære noe nytt. Den reflekterende tenkningen hos deltakerne starter nok litt senere når de har fordøyd det de har vært igjennom.

Flere psykisk syke på gård

Det pågående prosjektet har nokså lik design som det foregående. Forskjellen er at utvalget av deltakere er snevret inn til kun å inkludere pasienter med en depresjonslidelse. Dessuten er terapeutisk hagebruk inkludert, med en egen doktorgradsstipendiat fra Institutt for plante- og miljøvitenskap ved UMB.

Deltakerne fyller ut standardiserte validerte internasjonale spørreskjema før, like etter og opptil et år etter at de har deltatt i fjøs- eller hagestellet. Depresjon, angst, livskvalitet og interpersonale problemer skal måles. I tillegg blir det gjort videoopptak av deltakerne helt i begynnelsen og i slutten av prosjektet for å måle

Kuene skal ikke bli brukt som et instrument uten å bli tatt hensyn til. – Det er viktig at forholdet mellom dyr og menneske er bra, ellers får man heller ikke noen positiv effekt av intervensjonen, sier stipendiat Ingeborg Pedersen. (Foto: Ellen Marie Andersen)

ulik atferd hos pasientene som er i kontakt med dyra. Hvilke arbeidsoppgaver utfører de, og hvordan opptrer de i kontakt med dyra?

I løpet av de siste tiåra har et økende antall mennesker med psykiske lidelser hatt omsorgstiltak tilknyttet et gårdsbruk, som en del av et terapeutisk tiltak. Tiltakene går under betegnelsen Grønn omsorg, og inkluderer både bruk av dyr og tiltak der hager, skog og landskap kan inngå. Rundt 700 gårdsbruk tilbyr Grønn omsorg i dag.

– Mens dyreassistert terapi (AAT) for mennesker med psykiske lidelser er godt dokumentert for kjæledyr som hund og katt, finnes det få kontrollerte studier når det gjelder bruk av husdyr i slik terapi, sier Braastad.

Han mener utfordringene ligger i å finne ut hvilke grupper personer med psykiatriske lidelser som har størst forbedringspotensial i kontakt med dyr.

– Tiltaket kan ha forskjellige effekter på forskjellige grupper mennesker, så det er viktig å finne gruppene som denne typen tiltak passer for. Enkelte deltakere kan ha forbedringspotensial for mestring, andre for sosiale interaksjoner. Gjennom dybdeintervju vil vi undersøke hva som har vært viktig for deltakerne som har vært på gården, forteller Braastad.

Bro mellom hvitt og grønt

Braastad og Pedersen understreker at det er helt essensielt med et tverrfaglig samarbeid for å

få til slike prosjekter. I det pågående prosjektet samarbeider de med helsefaglige partnere ved Oslo Universitetssykehus, Aker og med Institutt for sykepleievitenskap ved Universitetet i Oslo. For mens de selv er spesialister innen etologi og dyr-menneske-interaksjoner, bidrar en psykiater, en miljøpsykolog og en psykiatrisk sykepleier med sin kompetanse i delprosjektene.

– Vår forskningsgruppe ved UMB forsker på og har bakgrunnskompetanse i dyreatferd og dyrevelferd. Vi observerer dyr i sitt vante miljø og bruker etologiske metoder til å kategorisere for eksempel atferd. Samtidig er det viktig å ikke miste medisinsk fokus, så pasientene har hele tiden kontakt med helsevesenet. Det er legene eller psykiaterne som har det medisinske ansvaret. Det er derfor det kalles dyreassisterte intervensjoner – dyra er assistenter som kan hjelpe helsevesenet, sier Braastad.

I tre år har helse vært et satsningsområde ved UMB. Hovedideen er å drive tverrfaglig forskning, der de grønne fagene ved universitetet blir brukt i helsefremmende arbeid og rehabilitering i samarbeid med helsesektoren.

– Målet er å koble de grønne og de hvite fagene. Psykiaterne kunne gjennomført det samme prosjektet, men de kan ikke nok om dyra eller interaksjonen mellom dyr og mennesker. På samme måte kan ikke vi nok om psykiatri for å kunne gjøre dette alene, påpeker Braastad. ■

Universitetet for miljø- og biovitenskap

- Har som mål å være en sentral aktør innen miljø- og biovitenskapene.
- Kjerneområdene er biologi, mat, miljø, areal- og naturressursforvaltning med tilhørende estetiske og teknologiske fag.
- Rundt 2900 studenter og cirka 940 ansatte, hvorav 495 i vitenskapelige stillinger.
- Består av åtte institutter og tre sentre.

Helse UMB

- Universitetsstyret vedtok i 2005 å etablere en strategisk satsning på helse.
- Målet er at man gjennom samarbeid med fagmiljøer innen medisin, ernæring, helsefag og samfunnsfag får en tydelig rolle innen forebyggende og rehabiliterende helse lokalt, nasjonalt og globalt.
- Består av tre tverrfaglige forskergrupper: Natur, helse og livskvalitet, Mat og helse og Helse og utvikling.

Farmasistudent triller piller. I bakgrunnen sees hylle med drogeglass. Bildet er tatt i Farmasibygningen på Blindern i 1942, og er hentet fra fotoalbumet til farmasistudenten Edith Mack.

Universitetshistorisk fotobase ved Universitetet i Oslo har leid ut fotografiet til bruk i Forskerforum.

20 000 menneske demonstrerte i Paris denne ettermiddagen, skal ein tru arrangørane. Ifølgje politiet var det 10 000.

Til arbeid, latsabbar

Stadige reformer kombinert med stadig mindre pengar gjer kvardagen vanskeleg for franske akademikarar. Då president Sarkozy nyleg sa at kvaliteten på fransk forskning var til å skjems over, var begeret fullt. Det professorale protestmaskineriet var i gang.

TEKST OG FOTO: KJERSTIN GJENGEDAL

Ved første augnekast er det ingenting uvanleg ved trafikkbiletet på Montparnasse i Paris denne marsettermiddagen. Fotgjengarane heiser opp skuldrene mot den bitande vinden. Så legg ein merke til politibilane som står oppmarsjerte langs gatene. Dei blir fleire di nærare ein kjem Place Denfert Rochereau. Sjølv plassen er dekt av ein bølgyande folkemasse, med plakatar, banner, gule vestar og ropentar. Ein liten bil tener som ankerfeste for ein stor kvit ballong med påskrifta «Offentleg forskning og høgare utdanning» i raudt. Franske professorar er nok ein gong ute i gatene.

Dei som arbeider i det franske forskings-systemet, har lenge kjent seg svelteføra og lite verdsette, men denne gongen var det president Nicolas Sarkozy som sette fakkelen til bålet i ein tale om forskingspolitikk i slutten av januar. Omfattande tiltak er naudsynste, hevda han, for

Frankrike sakkar akterut innan forskning og høgare utdanning, og grunnen til nederlaget ligg i ein forelda organisasjon og i middelmåttige tilsette som publiserer for lite og som motset seg evaluering og endring. Det skulle han ikkje ha sagt.

– Vi er ikkje udugelege

– Det er rett og slett ikkje sant, seier Erwan Dianteill opprørt. Han er professor i antropologi ved Descartes-universitetet i Paris, og har kontor i den ærverdige Sorbonne-bygninga.

– Frankrike er framleis ein sterk forskingsnasjon. Vi ligg høgt på dei internasjonale rankingane, franske forskarar vinn stadig nobelprisar, og innan samfunnsvitenskap og humaniora er vi framleis tonesetjande, trass i at dei fleste enno publiserer på fransk. Forskingssystemet vårt kunne sikkert ha vore betre, men ein oppnår

«Ein handfull småkongar som demonstrerer for laugsprivilegia sine og sin rett til å drive dank. Til arbeid, latsabbar!»

Ein bitande ironisk professor og litteraturkritikar Pierre Jourde på bloggen sin.

ikkje det ved å kalle forskarane udugelege.

Kall det eit typisk døme på fransk arroganse, men for akademikarane i Frankrike var talen til presidenten nok eit døme på regjeringa si manglande respekt for akademien. Ved inngangen til februar starta protestaksjonane for alvor.

Publiser eller undervis!

No var ikkje orda til presidenten den einaste årsaka til bråket. Bakom spøker den såkalla LRU-lova, universitetslova som vart vedteken i 2007, og som skal modernisere det franske universitetssystemet. Ved siste årsskifte kom det nye forskrifter til lova, som mellom anna regulerer statusen til universitetstilsette som har både undervisnings- og forskingsoppgåver. Ifølgje forskriftene skal det vere opp til rektor og universitetsstyret å avgjere kor mykje tid den einskilde skal bruke til forskning, undervisning og administrative oppgåver. Målet er å effektivisere tidsbruken, slik at tilsette som ikkje produserer tilstrekkeleg god forskning, i staden blir pålagde meir undervisning, medan tilsette som kjem godt ut på forskningssida, kan bli fritekne for undervisningsoppgåver. Forskriftene har skapt rabalder ved universiteta. Dei tilsette vil ha seg fråbedne å bli reduserte til brikker i det universitetspolitiske spelet til rektoren. Det står om den akademiske sjølvråderetten.

– Rektor har sin eigen agenda å ta omsyn til. Evalueringa hans av arbeidet til dei tilsette vil ikkje vere basert på vitenskaplege kriterium, men på politikk, seier Dianteill, som meiner det er stor fare for at universitetsleiinga vil prioritere vekk enkelte fagfelt og bortforklare det med låg vitenskapleg kvalitet.

– Sett at rektoren min ikkje var interessert i å satse på antropologifaget fordi han heller ville bruke midlane på biokjemi eller kva det måtte vere. Då kan han kome til meg og seie: «Vi kjem ikkje til å tilsetje fleire ved ditt institutt. Anten tek du på deg dobbelt så mange undervisningstimar som du er forplikta til, eller så legg vi ned instituttet.» Vi er usamde i at rektor skal ha så mykje makt over karrieren til dei tilsette.

Alternativt pensum ved Sorbonne

Forskarane fnyser også av presidentens påstand om at dei er redde for å la seg evaluere. Nettavis Media-part spanerte fire sider på å fortelje korleis franske forskarar, som i andre land, alle- reie blir evaluerte gjennom heile karrieren – og korleis all evalueringa genererer meir og meir

Studentar er samla til ei fiktiv rettsak mot president Nicolas Sarkozy på Sorbonne-plassen nokre dagar etter demonstrasjonstoget. Domen blir knusande.

papirarbeid som går ut over forskinga.

– Det er klart vi skal bli evaluerte, men rektor er ikkje den rette til å gjere det. Vi vil bli evaluerte av likemenn, seier Dianteill.

Ved Sorbonne, der han underviser, er det slutt på vanleg plenumsundervising så lenge aksjonane varer. Instituttet har hatt allmøte, og kring ein tredel av dei vitskapleg tilsette, han sjølv inkludert, har gått ut i såkalla aktiv streik. Det vil seie at han følgjer opp studentane sine oppgåver og skriftlege arbeid og gjev dei karakterar, men held ikkje ordinære førelesingar. I staden legg han opp til alternative aktivitetar i auditoria. Han har til dømes vist den famøse talen til Sarkozy for studentane, og arrangert diskusjon etterpå. Elles følgjer han med på nettsidene til dei største fagforeiningane og til organisasjonen Sauvons l'Université (Redd uni-

versitetet). Der får han vite kva tid neste demonstrasjon skal finne stad.

– Det er opp til kvar institusjon å avgjere korleis dei vil aksjonere. Andre universitet har andre måtar å aksjonere på, og nokre har lagt ned all aktivitet, forklarar han.

Litt respekt, mildord

– Ok, er vi klare til synge?

Ei røyst gjallar utover Place Denfert Rochereau. Mengda set seg i rørsle nedover avenyen, først bilen med den store ballongen, så den unge jenta med mikrofonen og følgjebilen med høgtalarane. Ho syng falskt til ein Edith Piaf-melodi, og mengda heng seg på så snart dei oppfattar teksten. TV-kamera er til stades og filmar avmarsjen. På store plakatar blir både president Sarkozy og ministeren for forskning og

høgare utdanning, Valérie Pécresse, skulda for å ville rasere offentleg forskning og utdanning. Eit stykke bak i toget kjem ei rekke med trommeslagarar kledd i labfrakkar og med trommer laga av tomme bosspann. Det er forskarar frå Institut Cochin, eit biomedisinsk forskingsinstitutt, som vart så forarga over det dei oppfatta som presidenten si krigserklæring mot forskinga at dei sende alle artiklane sine til Elyséepalasset per kurer. Først etterpå byrje dei lure på om presidenten eigentleg er tilstrekkeleg god i engelsk til å kunne lese artiklane deira.

Også studentar er godt representerte i toget. Og det ikkje berre av solidaritet med professorane, ifølgje Aline Govin. Ho er nett ferdig med ph.d.-graden i paleo-oseanografi, og skal no ut og jakte på ei stilling som postdoktor.

– Styresmaktene seier at forskning er eit prioritert felt, men ser ein på tala, så ser ein at det blir færre og færre stillingar innanfor offentleg forskning. Studentane opplever at det ikkje finst forskingsjobbar til dei etter doktorgraden.

Fryktar impulsstyrt forskning

Govin var ei tid ved Bjerknessenteret i Bergen i samband med doktorgraden, og fekk inntrykk av at ein har meir utbytte av å ta doktorgrad i Noreg.

– Det såg ut til at ein doktorgrad har ein viss vekt i næringslivet. I Frankrike har han ikkje det. Ein doktorgrad er berre nyttig dersom ein held fram med forskning etterpå. Alle andre arbeidsgjevarar ser på det som bortkasta tid. Og rekrutteringsstillingane finst ikkje. Likevel forstår ikkje styresmaktene kvifor færre studentar tek utdanning heilt til topps.

LRU-lova er ein del av ei langvarig omstrukturering av fransk forskning, ei omstrukturering som gjeld både organisering og fordeling av midlar. Innanfor sektoren har trykket og temperaturen bygd seg opp over fleire år før det eksploderte no på seinvinteren. Nobelprisvinnar i fysikk i 2007, Albert Fert, hevda i ein kronikk i avisa Libération i slutten av januar at styresmaktene driv risikosport med tildelinga av forskingsmidlar. «Regjeringa kjenner til faren ved å finansiere kortvarige og målstyrte prosjekt slik at det går ut over faste løyvingar til institusjonane og løyvingar til frie prosjekt. Likevel utgjer grunnløyvingane ein stadig min-

Aline Govin er på jakt etter postdoktorstilling i ein trong marknad. Ho reknar ikkje med å finne noko i heimlandet.

Forskarar frå det biomedisinske forskingsinstituttet Institut Cochin let seg både høyre og sjå i demonstrasjonstoget.

Sorbonne var ein av skulane ved middelalderens universitet i Paris.

dre del av institusjonane sine budsjett, medan auken i frie prosjekt er ynkeleg etter internasjonale mål,» skreiv han. No er det vanleg at forskingsinstitutt må sette av ein viss prosentdel av dei prosjektbaserte løyvingane til dagleg drift. Forskingsmiljøa meiner regjeringa medvite styrer forskinga mot kortsiktig og privatisert nytteforskning gjennom opprettinga av Agence nationale de la recherche i 2005. Dette er eit nasjonalt forskingsråd som fordeler midlar til kortvarige prosjekt. Forskingsrådet har allereie blitt eit symbol på forskarane si misnøye. Samstundes er det snakk om å omgjere Centre national de la recherche scientifique (CNRS), sjølve flaggskipet i europeisk offentleg forskning, til eit byrå som også skal dele ut forskingsmidlar på prosjektbasis, medan forskarane skal overførast

til universiteta i staden. Mange fryktar at det vil vere spikeren i kista for offentleg forskning i Frankrike.

– Vi må skrike for å bli høyrde

Når folkemengda svingar inn på Boulevard des Invalides, er vårsola komen fram, og langs vegen følger folk med frå døropeningar, kafébord og takterrassar. Franske akademikarar er profesjonelle demonstrantar, men på den andre sida er demonstrasjonar dagleg kost i det franske samfunnet. Kvar veke er det demonstrasjonar til støtte for ei eller anna viktig sak. Vil ein ha merksemd, lyt ein skrike høgare enn dei som demonstrerte i går.

– Uansett kva det gjeld, blir ein ikkje høyrd om ein ikkje går ut i gatene, hevdar Aline Govin.
– Difor er det mykje frustrasjon med i spe-

let. Allereie i 2004 var det store demonstrasjonar mot kutt i forskingsbudsjetta, og det vart utarbeidd eit opprop med konkrete framlegg til tiltak for å forbetre forskning og utdanning. Oppropet vart overlevert til styresmaktene. Så kom presidentvalet, og framlegga frå forskarane vart gløymt. Styresmaktene køyrer på med sitt, og er ikkje interesserte i innspel frå dei det gjeld.

Då denne artikkelen vart levert i midten av mars, var det uråd å seie korleis konflikten ville ende. Erwan Dianteill var forsiktig optimist.

– Nokre av dei mindre fagforeiningane har forhandla med ministeren og oppnådd visse endringar i forskriftene om tidsbruk. I lengda trur eg ikkje det vil bli opp til rektor å skalte og valte med dei tilsette sin karriere. Utover det får vi vente og sjå. ■

Ei jente protesterer mot å fjerne året med praktisk pedagogikk frå lektorutdanninga. «Å undervise er eit fag. Vi vil ha ei skikkeleg utdanning» står det på plakaten.

20 NØTTER

- 1) Kva heitte den franske sosiologen som i sitt hovudverk *Distinksjonen* skilde mellom økonomisk og kulturell kapital?
- 2) Kva tyder eigentleg forkortinga MC i hiphop-samanheng?
- 3) Kva for stat sa den engelske statsministeren Gordon Brown seg klar til å bruke antiterrorlover mot i oktober i fjor?
- 4) Kva for ord blir brukt om ei bøn så vel som om ein heistype og eit tre?
- 5) Kva heiter visepresidenten i det internasjonale skiskytterforbundet som er dømd for mordforsøk i Russland?
- 6) Kvifor nektar helten Achilles å vere med i krigen mot Troja i starten av eposet *Iliaden*?
- 7) Kva er sumak?
- 8) Kven var den siste presidenten i USA som tidlegare hadde vore vise-president?
- 9) Kva kallast «teorien» som vart utvikla i USA for å omgå rettsavgjerder som forbaud biologilærarar å undervise i kreasjonisme?
- 10) Kva tyder kløv (som i kløvdyr)?
- 11) Kva for to fylke ligg Børgfjell nasjonalpark i?
- 12) Kva heiter den engelske blåmuggosten som ein vertshuseigar tok til å selje til reisande tidleg på 1700-talet?
- 13) Kva for land kjem flyselskapet El Al frå?
- 14) Kva slags båtttype med opphav i Sørøst-Asia og eit namn som kjem frå tamilsk, blir i dag mykje nytta som hurtigferje?
- 15) Kva for lov vart vedteken i 1957, kor blant anna den såkalla allemannsretten vart omhandla?
- 16) Kva heiter nordmannen som er FNs spesialutsending til Afghanistan?
- 17) Kva heiter den 80 år gamle trondheimskunstnaren som måla det offisielle signingsbiletet av det noverande kongeparet?
- 18) Kva var Operasjon Barbarossa?
- 19) Kven slo gjennom i rolla som Charlie Chaplin i 1992, og fekk i fjor tittelrolla i storsatsinga *Iron Man*?
- 20) Kva bakterie er det som gjer at gravide ifølgje Mattilsynet bør halde seg unna rakkfisk?

6) Kvifor nektar han å vere med i krigen mot Troja?

- Svar:
- 1) Pierre Bourdieu
  - 2) Seremonimeister (Master of Ceremonies)
  - 3) Island
  - 4) Paternoster
  - 5) Aleksander Tikhonov
  - 6) Fordi hærføraren Agamemnon hadde teke elskarinna/slaven Briseis frå han
  - 7) Ei planlesekt med mange giftige arter
  - 8) George H.W. Bush (president 1989–93; visepresident 1981–89)
  - 9) Intelligent design
  - 10) Bør eller last
  - 11) Nordland og Nord-Trøndelag
  - 12) Stillton
  - 13) Israel
  - 14) Katamaran
  - 15) Frliftslova (eller Lov om friluftsliv)
  - 16) Kai Eide
  - 17) Hakon Bleken
  - 18) Kodemannet på den tyske invasjonen av Sovjetunionen i 1941
  - 19) Robert Downey jr.
  - 20) Listertia

10 KJAPPE

SISSEL KJØGLUM
Medlem nr. 40114498 i Forskerforbundet.
STILLING: Forskar i Aqua Gen på Hamar. Aqua Gen er eit avlsselskap, som utviklar genetisk materiale for atlantisk laks og regnbogeaure og sel befrukta rogn til havbruksindustrien.
UTDANNING: Hovudfag frå UMB og doktorgrad frå Veterinærhøgskulen.
FYRSTE STILLING: Avlskonulent i Aqua Gen.
KARRIEREMÅL: Å bruke forskning og kunnskap til å skape noko som har ein verdi i kroner og øre.

Utviklar lakserogn for sal

– **Kva jobbar du med no?**

– Arbeidsoppgåvene våre er å analysere data som vert registrert på lakse- og aurepopulasjonane våre. Dette kan vere data på tilvekst, sjukdom og kjøtkvalitet. Desse analysane gjev oss grunnlaget for å selektere dyra som skal vere foreldre til neste generasjon. Akkurat no arbeider eg med dokumentasjon av avlsmessig framgang og evaluering av det nye avlsprogrammet til Aqua Gen.

– **Kor tenkjer du best?**

– Når eg går tur.

– **Kva er den viktigaste fagboka i det akademiske livet ditt?**

– Eg har drive mykje med matematikk og statistikk, så eg vil føreslå *Matematisk formelsamling*.

– **Kva er tabu i faget ditt?**

– Dårleg statistikk. Statistiske program kan gje signifikante resultat, men om datagrunnlaget ditt ikkje er stort nok og representativt, så kan resultatene vere tilfeldige.

– **Kva skal til for å verte ein god avlsforskar?**

– Vi arbeider fram mot å selje eit produkt. Derfor betyr det å kunne formidle forskinga vår til dei som skal kjøpe nesten mest for oss.

– **Kven er den beste læraren du har hatt?**

– Naturfaglæraren på vidaregåande, Torbjørn Østerås. Han var veldig engasjert i faget sitt og vekte interessa mi for realfag.

– **Dersom du måtte velje deg eit anna fagfelt, kva ville du ha falle ned på?**

– Då hadde det ikkje vorte forskarretta, men ut av kontoret. Eg hadde lenge planar om å verte bonde.

– **Om du var forskings- og høgare utdanningsminister, kva enkelttiltak ville ha vore viktigast for deg å få gjennomført?**

– Å få til eit betre samarbeid mellom grupper innan same fagfelt på tvers av institusjonar.

– **Kor var du EU-avstemningskvelden i 1964?**

– På New Zealand. Eg var der ein vinter på landbruksutveksling før eg starta å studere på Ås. Eg hugsar det som at resultatet kom på tv-nyhenda der.

– **Kva vil du lese meir av i Forskerforum?**

– Stoff om næringsretta forskning.

KJETIL A. BROTTVEIT

Vårens oppgjer. Livets haust.

DET ENKLASTE ER PISTOL. Det vanskelegaste er pensjon. Pensjonsordningane er vanskelege å ha oversyn over, å forhandle om, å sjå rekkevidda av. Men pensjonssaka er nådeløst – og utan konkurranse – det viktigaste temaet i tariffoppgjeret i offentlig sektor i vår.

Unio, hovudorganisasjonen til Forskerforbundet, arrangerte ein inntektspolitisk konferanse i mars. Der la sjølv Unio-leiar Anders Folkestad spesiell vekt på at pensjonstemaet er vanskeleg, og at forhandlings- eller meklingsresultatet må vere *forståelig* og *samanlikneleg*. Resultatet skal til uravrøsting. Det vanlege, eller uvanlege, medlem må då kunne skjønne kva ein røystar over, og føresetnadene for å setje seg inn i resultatet er vidt ulike.

DERMED TRENG VI pensjonspedagogar. YS og LO har vore Unios allierte i dei siste tariffoppgjera. Lat YS-leiar Tore Eugen Kvalheim vere den fyrste pedagogen eg introduserer:

– Uansett hva vi kaller ordningen vi ender opp med til slutt, skal offentlig ansatte vite at de vil være sikret en pensjon tilsvarende 2/3 av sluttlønn.

Då er det viktigaste hovudprinsippet som står på spel nemnt. Dersom ein er tilsett i full stilling i staten i dag, og har ei opptening på 30 år, får ein minst 2/3 av sluttløna i pensjon dersom ein går av ved 67 år. I tillegg kan ein ta ut AFP frå fylte 62 og oppnå 2/3 av sluttlønn med AFP frå 65 år.

Alle punkta i denne miniframstillinga av dagens system er truga no: 2/3-prinsippet er under sterkt press. Høvet til å gå av med ein rimeleg AFP ved 62, kan verte alvorleg svekka. Krav til full opptening kan auke til 40 år, der studiar ikkje gjev utteljing. Ein slik modell vil råke utdanningsgruppene i offentlig sektor hardt. På side 4-5 presenterer vi reknestykke over korleis det kan gå.

PENJONANE har tre element: folketrygda, AFP og tenestepensjon – den sistnemnde betalar arbeidsgjevaren. Frå 2011 skal pensjonen i folketrygda leggjast om. I fjor forhandla privat sektor om dei to andre elementa i pensjonen – AFP

og tenestepensjon. Resultatet vart ei *nettoordning*: Dei tre enkeltelementa; folketrygd, AFP og tenestepensjon vert lagde oppå kvarandre – utan garanti om samla storleik, utan krav om 2/3 av sluttlønn i sum.

No står offentlig sektor for tur. AFP og tenestepensjon skal «tilpassast» endringar i folketrygda. Unio går inn for å vidareføre hovudprinsippa i tenestepensjonsordninga som finst i dag. Unio krev ei *bruttoordning*, som gjev ein samla pensjon på minst 2/3 av sluttløna dersom ein har hatt full opptening i 30 år.

ARBEIDSGJEVARANE,

inkludert staten, pressar på for å løyse opp i 2/3-garantien. Samtidig vil styresmaktene gjere store innsparingar i form av levealdersjustering, og det stikkordet fører meg til pensjonspedagog nummer to: Magnus Marsdal. Alt no kan vi slå fast at oppgjeret iallfall har ein vinnar: Forfattaren Marsdal har selt i store opplag av *Mye å miste* – ikkje minst til fagforeningar. I boka prøver han å forklare kva som står på spel i det offentlege pensjonsoppgjeret. Han liker å seie at han har forklåra emnet så lett at sjølv journalistar skal forstå det.

Redaktør
Kjetil A. Brottveit

PEANØTTSMØR spelar ei nøkkelrolle i pedagogikken til Marsdal. Vi går i retning av meir individualiserte pensjonsutbetalingar: Samanhengen mellom opptening og utbetaling vert meir strengt personleg enn før. Kvart individ har sin boks peanøttsmør, ein pensjonspott, å spare opp. Jo lengre ein står i arbeid, jo større vert boksen. Åra ein har att å leve, kan ein samanlikne med brødsquirer. Jo fleire forventa leveår ein har hatt når

ein går av med pensjon, jo tynnare lag med peanøttsmør får ein på kvar skive. Då er vi framme ved levealdersjusteringa: Ei statistisk revurdering av kor mange år eit årskull lever (les: lengre enn før), vil automatisk føre til fleire brødsquirer å fordele pensjonen på. Dermed må ein arbeide

lengre og slik auke potten for å få same pensjon. Stortinget har føresett at levealdersjusteringa skal gjelde tenestepensjonen òg.

I APRIL STARTAR FORHANDLINGANE i offentlig sektor. Men partane har så å seie tjuvstarta. Eit utval med representantar frå alle hovudorganisasjonane hjå både arbeidstakarane og arbeidsgjevarane har førebudd forhandlingane. 11. mars kom utvalet med rapporten «Offentlig tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor». Klimaet har vore tilspissa allereie under denne førebua-

runden. Unio står på at det berre er ein bruttomodell som ligg innanfor mandatet, men utvalet har utgreidd tre andre modellar òg: «Det har derfor skapt stor irritasjon når arbeidsgiversiden og staten har insistert på å utrede også de andre modellene,» heiter det i eit Unio-notat der utvalsarbeidet er presentert og kommentert. Det gjer ikkje saka betre at ein av dei utgreidda modellane er ei innskotsbasert ordning, det vil seie med plassering i verdipapir. Kor stor avkasting ein får avheng dermed av gode papir og gode tider – og risikoen går over frå arbeidsgjevar til arbeidstakar. Innskotsbaserte tenestepensjonsordningar har vorte stadig vanlegare i privat sektor dei siste åra.

PENJONSRAÐGJEVAR Harald Engelstad, som er intervjuet i den nemnde Marsdal-boka, får vere den siste pedagogen min. Han legg vekt på at grunnplanet må halde forhandlarane i øyro:

– Vi må huske at våre solidariske ordningar med tjenestepensjon i offentlig sektor er opparbeidet og framforhandlet gjennom hundre år. De skal ikke kunne veltes i løpet av en natt på grunn av hastverk.

Dersom nokon tykkjer pensjonskampen verkar som ein forsvarskamp for arbeidstakarane, trur eg dei har rett i det. Tenestepensjonen har vorte sett på som ein del av lønstilhøva, som ein rett. Derfor er det ikkje uventa at streikeviljen er stor. Unio har fått utført ei undersøking, som viser at 44 prosent av dei spurde har stor forståing for ein streik for pensjon, medan 26,5 prosent har «ganske» stor forståing. Når dei tilsette skal krevje sin rett i vår, er ein samanlagd tilslutnad på om lag 70 prosent eit godt utgangspunkt.

Kvart individ har sin boks peanøttsmør, ein pensjonspott, å spare opp.

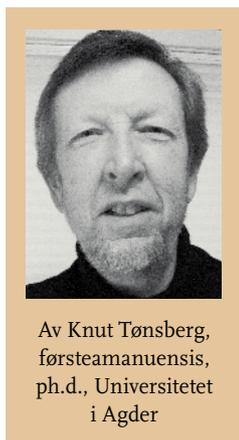
Ein slik modell vil råke utdanningsgruppene i offentlig sektor hardt.

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,– Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal komme på trykk og blir ikke honorert.

De 10 stipendiatvettreglene

«Har du valgt å gjennomføre et doktorgradsarbeid, har du ikke valgt minste motstands vei, du har valgt største motstands vei, og motstanden må stadig overvinnes.» En fjellvant kronikkforfatter gir ti råd om hvordan stipendiater kan klare ferden gjennom ukjent terreng.

Av Knut Tønsberg, førsteamanuensis, ph.d., Universitetet i Agder

1. Legg ikke ut på langtur uten trening

Et doktorgradsarbeid kan sammenlignes med en mangeårig, strabasjos ekspedisjon gjennom et ukjent landskap.

Legg ikke ut på en slik ferd uten trening. En ideell treningstur er arbeidet med en masteroppgave.

Gjennom arbeidet med denne bør du ikke bare ha blitt fortrolig med avhandlingen som litterær sjanger. Du bør også ha blitt bedre kjent med deg selv, dine utholdenhetsgrenser, dine reaksjoner på å måtte arbeide under press og å forholde seg til tidsfrister. Du bør ha fått trening i å planlegge, sette og nå delmål og gjennomføre selvpålagte arbeidsoppgaver.

2. Meld fra hvor du går

En doktorgradsstipendiat er usikker på hvor hun skal. Mange stipendiater starter i feil ende eller beveger seg i gal retning og blir tidvis borte underveis. Mange fullfører ikke i det hele tatt. Et doktorgradsarbeid på normert tid lar seg ikke gjennomføre innenfor normal arbeidsdag, uten bruk av kvelder, helger, høytider og ferier. Meld fra til familie og venner om at det kommer tider med mye mentalt og fysisk fravær.

3. Vis respekt for vær og værmelding

Et doktorgradsarbeid utløser vær av typen motbør, stormer og turbulens. Ha respekt for disse værtypene. Lytt på meldingene fra folk som har gjennomført et doktorgradsarbeid; de har vært ute en vinternatt før. Vis også respekt for de indre værmeldingene, om motløshet og depresjon, handlingslammelse og skrivevegring, eller mer korporlige symptomer som musearm, tennisalbue og stiv nakke.

4. Vær rustet mot uvær selv på korte turer

En doktorgradsstipendiat står foran 1095 dagsetapper ved starten av sin treårige stipendiatperiode. Det er i løpet av hver enkelt av disse dagene at doktorgradsarbeidet skal gjennomføres. Her risikerer du værtyper også i den andre enden av skalaen, som laber bris, flau vind og stille. Ofte registrerer du ingen fremdrift i det hele tatt. Da er det viktig, under masterarbeidet, å ha trent på teknikker for å komme videre.

5. Lytt til erfarne fjellfolk

En doktorgradsstipendiat bør snakke med erfarne fagfolk innen ulike vitenskaper om hva det vil si å anlegge et perspektiv, formulere en problemstilling eller anvende en metode, innen disse fagområdene. Ha respekt for andre vitenskaper, men ikke vær redd for å trekke inn et nytt begrepsapparat dersom funnene krever andre forklaringsmodeller enn opprinnelig tenkt.

6. Gå ikke alene

En doktorgradsstipendiat bør benytte seg av veilederen. Følger du et eksternt doktorgradsprogram, bør du ha en lokal veileder, en kontaktperson eller en samtalepartner ved den institusjonen der du har ditt daglige virke. Samtal jevnlig med andre stipendiater og fagpersoner for ikke å gå vill underveis i forskningsprosessen.

Et doktorgradsarbeid utløser vær av typen motbør, stormer og turbulens. Ha respekt for disse værtypene.

7. Husk kart og kompass

For en doktorgradsstipendiat er prosjektbeskrivelsen kartet over forskningsterrenget. For å manøvrere sikkert må prosjektbeskrivelsen være detaljert, med så mange punkter plottet inn som mulig, av de du kjenner til på forhånd. Problemstillingen er kompasset som hjelper deg til å holde stø kurs langs den planlagte veien gjennom terrenget. Moderne hjelpemidler som GPS (Global Positioning System) kan symbolisere den nødvendige internasjonale orienteringen. Prosjektbeskrivelsen vil gjerne måtte justeres jevnlig fordi kartet normalt ikke stemmer med terrenget. Hadde forskningsterrenget vært identisk med prosjektbeskrivelsen, ville det ikke vært noe å utforske.

8. Vend i tide, det er ingen skam å snu

En doktorgradsstipendiat vil stå overfor dilemmaer som innebærer uoversiktlige veivalg. Dersom du innser at du har gått et stykke i gal retning, bør du gå noen steg tilbake og sette ny kompasskurs. Dette kan oppleves som strevsomt, men det er dette strevet som er det egentlige doktorgradsarbeidet. Har du valgt å gjennomføre et doktorgradsarbeid, har du ikke valgt minste motstands vei, du har valgt største motstands vei, og motstanden må stadig overvinnes.

9. Spar på kreftene, grav deg ned om nødvendig

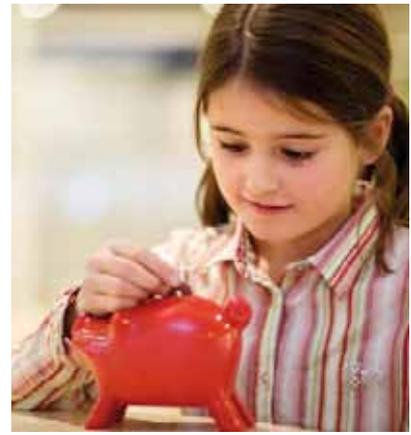
En doktorgradsstipendiat bør *ikke* spare på kreftene. Som femmilsskiløpere bør du «gå mak-

Ikke planlegg for lenge at du skal skrive; skriv!

simalt ut og øke etter hvert». Julius Cæsar skal ha sagt: «Store oppgaver skal man begynne på, ikke tenke på». Ikke planlegg for lenge at du skal gjøre noe; gjør det! Ikke planlegg for lenge at du skal skrive; skriv! Som doktorgradsstipendiat bør du definitivt, ikke bare om nødvendig, grave deg ned i dypet av tematikken. Oppholder du deg for mye over bakkenivå, kan du bli blåst over ende like før målstreken.

10. Det hjelper ikke å ha vandret lenge, om man ikke har kommet langt

En doktorgradsstipendiat bør være oppmerksom på forholdet mellom tidsbegrepet lenge og gradsbegrepet langt. Det nytter lite, etter at du har vært *lenge* i en stipendiatstilling, å se på kalenderen og konstatere at du snart er ferdig, hvis du ikke har kommet *langt* i arbeidet med å samle inn data, utvikle resultater, formulere tekst og produsere ny viten.

Alt du trenger av banktjenester

På nettfilialen finner du dine medlemstilbud og dine priser. Se etter Postbanken-logoen på www.forskerforbundet.no og klikk. Det kan lønne seg.

Du kan også ringe 03800 eller komme innom et av våre kontorer. Vis til Forskerforbundets avtale.

Postbanken - en del av DnB NOR Bank ASA

Sofaspekulantøkonomiens fall

Plottet er som i ei krimbok. Vi veit kva som har skjedd, men kjenner ikkje motiv og anledning.

Samfunnsøkonomiens emne er bruken av knappe økonomiske ressursar i eit samfunn. Prioritering er sentralt. Som styringsdisiplin står han dermed i kontrast til dei fleste andre profesjonar som – for å vri på ei formulering av Anders Lange – er «foreninger for sterk økning av offentlige utgifter».

Hegemoniet som norsk styringsdisiplin er basert på evna til å analysere komplekse samanhengar i økonomien, og til å nytte analysane som planleggings- og reguleringsreiskap. Det er eit barn av depresjonen i mellomkrigstida, og eit resultat av ekteskapet med det sosialdemokratiske regimet i etterkrigsåra. Då entra samfunnsøkonomane departementskontora. I spissen stod den nyutnemnde byråsjef Bjerve med utforminga av eit nasjonalbudsjett der ein søkte kontroll med dei fleste makroøkonomiske variablane. Målet var økonomisk vekst og sosial utjamning.

60 år seinare har det statistiske grunnlaget for analysane blitt meir omfemnande, og styringsambisjonane meir moderate. Det siste tiåret har inflasjonsmålet – og forvaltaren av det, Noregs Bank – hatt ein sentral posisjon. Dagens økonomiske krise er den verste på 80 år. Ho representerer, for samfunnsøkonomar, makroøkonomisk styringsfallitt og ressursøyding. Korleis forklarar så dei to økonomane Røed Larsen og Mjølhus denne krisa?

Dei skildrar krisa som eit finansielt nitroglyserin sett saman av mange ingrediensar: Då Japan møtte børskraket for tjuve år sidan med nullrentepolitikk, byrja internasjonale investorar å låne i yen og investere der pengane kasta meir av seg. Det pumpa likviditet inn i verdas finanssystem. Kinesiske styresmakter investerte handelsoverskottet sitt i amerikanske statsobligasjonar. Dette førte til redusert rente på obligasjonane og på amerikanske bustadlån, som igjen svekka bankane si inntening. Låge renter og auka etterspørsel etter bustader skapte forventingar om bustadprisutvikling som både bankar og einskildpersonar agerte

i forhold til. Resultatet blei ei internasjonal kredittfinansiert bustadboble.

Kvifor greip ikkje styresmakterne inn? Sentralbankar flest styrte etter inflasjonsmålet. Inflasjonen blei halden nede av veksten i rimelege produkt frå Kina, og indika-

Erling Røed Larsen og
Jon Mjølhus
*Finanskrisen! Lånemarknaden,
boligboble og dagen derpå*
Gyldendal Akademisk, 2009
193 sider
Veil. pris: 249,-

torane fanga ikkje opp veksten i bustadprisar. Doktrinen til Alan Greenspan, den amerikanske sentralbanksjefen, var at heller enn å stikke hol på ei veksande boble, bør ein rydde opp etter at den har sprukke. Marknaden, også finansmarknaden, styrer seg best sjølv, nedgang kan eventuelt møtast med redusert rente.

Korleis kunne kredittinstitusjonane ta slike sjansar? Risikoen var vanskeleg å gjennomskode på grunn av «verdipapiriseringa»: Føremålet var å lage verdipapir av bustadlån som skulle redusere risikoen til investoren, men dårlege modellar, insentiv og kontroll konverterte i staden risikable lån til «sikre» papir. Risikospreiing vart risikokonsentrasjon. Då den kredittbaserte bustadbobla sprakk, visste ingen kven som sat på risikable verdipapir. Penge-marknaden fraus til.

Mange hadde insentiv for å delta i spiralen. Bonusordningar florerte. Lån vart vidaresele. Ein defensiv bank ville tape marknads-

delar i ein veksande marknad. Einskildpersonar fekk insentiv for å nytte bustad som spekulasjonsobjekt. Dette er historia om sofaspekulantøkonomiens fall.

Forfatarane siterer ein stad Vinje: Pengar er størkna sveitte. Men dei siste 15 åra kunne mange oppleve større inntekt av auka bustadprisar enn av arbeidet sitt. Bustadprisane blei nesten firedobla. Pengar var plaster på eit liggesår.

Boka gjev ei lettfatteleg, engasjerande og informativ framstilling av årsaker til finanskrisa. Plottet er som i ei kriminalbok. Vi veit kva om har skjedd, men kjenner ikkje motiv og anledning. Kvart kapittel startar med ein kortfatta tekst som fører ein inn i temaet. Som oftast fungerer det godt. Av og til vert det klisjéfytt. Men det svekar sjeldan eit hovudintrykk ved boka, eit preg som for meg er eit av norsk samfunnsøkonomis særmerke, resultat av ei sosialisering som synes noko mindre utbreidd i søsterdisiplinane: Ho er sakleg.

Dette er inga teoretisk bok, til dømes drøftar ho ikkje den teoretiske utfordringa krisa må vere for tradisjonen etter Milton Friedman og førestellingane om ein fri finansmarknad. Ho postulerer at globalisering ikkje er problemet, men drøfter ikkje korleis nedbygginga av nasjonale kredittreguleringar har påverka krisa.

Boka viser at dette er ei institusjonell krise, og at inflasjonsmålet truleg bør reviderast og reguleringane fokusere meir på kredittvekst. Ho seier mindre om at institusjonar ikkje berre påverkar om marknaden fungerer effektivt, men òg økonomisk fordeling. Nokre har hatt ein større opputt enn andre det siste tiåret. Ikkje alle står no i «The welfare line». Den politiske og faglege striden om fordelingseffektane av krisa har så vidt begynt. Det er ei anna historie. Men det er òg ei historie som den sosialøkonomiske disiplinen vil påverke.

AV ODDGEIR OSLAND

Skrekk og gru i Spania

Finn Fuglestad
Spanias og Portugals historie.
En oversikt
Cappelen Akademisk, 2009
271 sider
Veil. pris: 368,-

Finn Fuglestad framstiller spanjolane (og portugisarane) som eit lite styringsdyktig folkeferd, der den eine krisa har avløyst den andre i over tusen år. Eg må åtvara om sterke scener i det følgjande.

Gjennom århundra har det utvikla seg ei legende som vert kalla «den svarte legenda». Den

går ut på at spanjolane var spesielt bakstreverske og grusomme, og ikkje gjekk av vegen for dei verste urimelegheiter i politikken og religionens namn.

Dei iberiske stammene vart blanda med romersk og etter kvart katolsk sivilisasjon frå ca. 250 år f.Kr. Etter år 711 vart arabiske muslimar ei sterk ny kraft i det sørlege Middelhavet, og Iberia var under muslimsk herredømme i rundt sju hundre år før dei katolske kristne klarte å festa grepet igjen. Denne blandinga av religionar og etniske bakgrunnar har bidrege til ein eksplosiv kjemi blant innbyggerane.

Frå 1400-talet var Spania og Portugal prega av religiøs undertrykking, og den spanske inkvisisjonen er verdskjend for sin brutalitet. Rundt 700 000 muslimar og 300 000 jødar vart deporterte, undertrykte eller regelrett henretta fram til 1600-talet. Spania og Portugal har vore prega av erkekonserverative landherrar ute i provinsane, og ein bondebefolkning passivisert av kristendom.

Fuglestad viser at Iberia hadde ein nesten komplett mangel på produksjon, industrialisering og kapitalisme. Den økonomiske boomen etter oppdaginga av Amerika førte til statleg bankerott allereie på 1500-talet. Verdiane vart brukt til import av ferdige varer og ikkje investering i landet sin produktivitet. Spania og Portugal har vore råvareeksportørar (ull, vin og gull) heilt inn i vår tid.

Den spanske borgarkrigen (1936–39) og Franco-regimet sin terror og økonomiske vanstyre til

langt inn på 1970-talet er berre dei siste eksempla på kor mykje skrekk og gru det er i Iberias historie. Fuglestad antyder at bombene i Madrid i 2004 var eit indirekte statskupp utført av dunkle krefter i statsapparatet, og det passar godt inn i den svarte legenda.

Det er deprimerande å lesa boka. Stakkars spanjolar og portugisalar, tenkte eg fyrst. Men etter kvart tenkte eg også at det var då ikkje måte på kor skarpt det fokuserast på problema istadenfor godene. Det er lite omtale av dei mildare trekka ved kultur og landskap og folkeferd, og der kunne Fuglestad ha vore meir generøs.

Boka er meint som introduksjon for studentar på universitet og høyskular, og passar fint til målgruppa. Den har ei slenstrand og uhøgtidleg språkføring og rikeleg med eksempel på dei større strukturelle endringane. Det er fleire fine kart i boka, og kart er alltid oppklarande når det gjeld geografi, kommunikasjonslinjer som elver, vegar og sjøfartsruter, ikkje minst for å visa utbreiinga av ulike regime til ulike tider.

Men karta verkar litt tilfeldig plasserte. Fuglestad legg stor vekt på elvedalane i Spania, men ingen av karta set namn på dei tynne strekane som er elver. Heilt i byrjinga omtalar Fuglestad geografin i Iberia, men her er det eit kart som viser grensene for dei sjølvstyrte spanske regionane i 2009.

AV LARS NYRE

Statlig sex

Wencke Mühleisen og
Åse Røthing (red.)
Norske seksualiteter
Cappelen Akademisk, 2009
203 sider
Veil. pris: 348,-

– *Hvor ofte har dere sex, Eva?* Spørsmålet kom opp en kveld venninnejengen hadde tatt seg fri fra partner og barn, til fordel for øl og skravling. – *Et par ganger i måneden*, svarte Eva. Stillheten

bikket så vidt over i panikk, før en av oss tok hull på skammen. – *Så sjelden? Jeg som var så sikker på at dere var så lykkelige*, sa en. – *Fake it, until you make it*, rådet en annen. Alle kikket medlidende på Eva, men hvor kom egentlig den kollektive *fordømmelsen* fra?

«Normalt fungerende par har sex en til to ganger i uka,» ifølge sexolog Elsa Almås (1.10.07). Sitatet illustrerer dominerende forestillinger om norske normalpar i antologien *Norske seksualiteter*. Gjennom åtte artikler retter boken kritiske blikk mot seksualitetsnormer som tas for gitt, og som baserer seg på statlige og symboliske oppfatninger av «norske» og «unorske» seksualiteter. Boken spør hvor grensen går mellom *god, dårlig* eller *feil* seksualitet i Norge.

Artikkelforfatterne tilbyr svært aktuelle svar basert på interessante analyser av blant annet lærebøkers holdninger til seksualitet, framstillingen av etniske maskuliniteter i norsk presse, norsk transseksualitet, nigeriansk prostitusjon og regulering av kvinners seksualitet under krigen. I kapittelet om det statlig finansierte og organiserte samlivskurset *Godt samliv* avdekker Hilde Danielsen og Wencke Mühleisen både reproduksjon av undertrykkende stereotypier, normalisering av det heteronormative og en utdefinering av alt det andre nettopp som «noe annet».

Danielsen og Mühleisens analyse starter med norsk etterkrigstid da man så samfunnsverdien av et sunt heterosexliv, og anbefalte hvordan og hvor ofte ektepar burde ha sex. Den gang anså man seksuell tilgjengelighet som en ekteskapelig *plikt*. Dette synet endret seg med 70-tallets homoseksuelle autonomi [...] og la vekt på at seksualiteten skulle oppleves som autentisk for den enkelte». Ennå aksepterer den norske stat at vi sier nei til sex, men ett hensyn går foran individets ulyst. Det er hensynet til «barnets opplevelse av trygghet. Denne tryggheten omfatter også foreldrenes seksualitet og kjærlighetsforhold til hverandre» (Familiemeldingen 2002–03).

Riktignok poengterer *Godt samlivs* kursmaterieell at sex representerer «de mest intime følelsene vi

har», men samtidig lar de paradoksalt nok kjærlighet bli synonymt med å *gjøre et arbeid*, og sex til å bli en *plikt*. «I stedet for å tenke lyst som nødvendig forutsetning for sex tenkes iscenesettelsen av seksuelle handlinger som inngang til den ettertraktede lysten.»

Både her og i de øvrige kapitlene åpner *Norske seksualiteter* opp for nyanserte perspektiver på kultur, seksualiteter, identiteter og makt; makt over hvem vi får være, og ikke være. Blant mine venninner var Eva et offer. Men da de medlidende blikkene hadde stupe ned igjen i ølglassene den kvelden, hevet hun stemmen. – *Fake it, until you break it, betyr det. Men for meg er ikke seksualiteten et kompromiss*, sa hun. – *Den er min*.

AV RAGNHILD FJELLRO

Kort fortalt

Johannes Bergh
Gender Attitudes, New Politics and Modernization. Four Studies of Continuity and Change in Modern Democracies
Akademisk publisering, 2009
141 sider
Veil. pris: 298,-

Hvorfor stemmer menn og kvinner systematisk på forskjellige partier? Hva skal til for å endre holdningene til kvinnelige politikere? Boken diskuterer temaer knyttet til politisk stemmegivning og holdninger til likestilling. Bergh er forsker II ved Institutt for samfunnsforskning.

Rita Hvistendahl (red.)
Flerspråkligheit i skolen
Universitetsforlaget, 2009
312 sider
Veil. pris: 299,-

I boken diskuteres flerspråkligheit både i forhold til elever, lærere og ressursituasjonen i skolen. Den dekker opplæring fra grunnskole til voksenopplæring og lærerutdanning. Forfatterne er forskere, lærere, oversettere og bibliotekarer. Flere er selv flerspråklige. Redaktøren er førsteamanuensis i fagdidaktikk i norsk og tospråklig opplæring ved UiO.

Arild Stubhaug
DKNVS – Norges første vitenskapsselskap 250 år
Tapir Akademisk Forlag, 2009
48 sider
Veil. pris: 100,-

Landets eldste vitenskapsselskap, Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, feirer 250 år i 2010. Boken skildrer DKNVS' historie helt fra 1760. Selskapet i Trondheim har støttet et bredt felt av vitenskapelig aktivitet. Siden 1870-årene har museumsdrift, forskning og publisering vært sentralt. Stubhaug er forfatter av både skjønnlitteratur og sakprosa.

Anne Gjelsvik
og Sara Brinch (red.)
Veier tilbake.
Filmhistoriske perspektiver
Høyskoleforlaget, 2009
310 sider
Veil. pris: 429,-

Hvordan skapes filmhistorie? Hvordan rekonstruere og formidle en filmatisk fortid? Vi må nemlig skape veien til fortiden, historien blir ikke skapt av seg selv, mener bokens forfattere. Inneholder bidrag fra nordiske og internasjonale filmhistorikere. Redaktørene er førsteamanuenser ved Institutt for kunst- og medievitenskap på NTNU.

Trussel mot tidsskriftene?

FRI TILGANG: «Begge typer tidsskrifter [dvs både de som utgis av kommersielle forlag og de som utgis av vitenskapelige foreninger] trues nå av en rasende Open Access-bevegelse som mener at *the subscription model* er årsaken til alt ondt. I stedet skal forfatterbetaling og/eller egenarkivering av enkeltartikler gjøre tidsskrifter like tilgjengelige som gratis kollektivtransport. Men dette gir ikke bedre forskning og forskerkommunikasjon» skriver Gunnar Sivertsen i Gjesteskribentspalten i *Forskerforum* 2/09.

For det første mistenker jeg Sivertsen for å ha tatt litt for mye Möller's Tran. Hvordan kan egenarkivering av artikler som er publisert på ordinært vis, være en trussel mot noe tidsskrift? Slik egenarkivering gjøres jo utelukkende i tråd med det tidsskriftene selv tillater, og er slett ikke noe alternativ til *the subscription model*. Vanlig er at tidsskriftene tillater dette eksempelvis 12 måneder etter at artikkelen ble publisert. På den måten sikrer tidsskriftene seg mot å miste abonnenter. Vi (bibliotekene) kan ikke si til våre studenter og forskere at vi har sagt opp tidsskrifter, fordi eldre enkeltartikler kan finnes i åpne arkiver. Så tidsskriftene frykter nok ikke de åpne arkivene. Snarere er det nok slik at arkivene bidrar til å gi tidsskriftene ekstra (og gratis) markedsføring av sin tilstedeværelse.

Open access-tidsskrifter, derimot, finansieres på andre måter enn via abonnenter, og er således en helt annen modell for vitenskapelig publisering. Til forskjell fra *the subscription model*, er alt innhold i slike tidsskrifter åpent tilgjengelig for alle. Dette ser åpenbart ikke Sivertsen den helt store verdien av: «... dette gir ikke bedre

forskning og forskerkommunikasjon».

Det interessante er, at omtrent samtidig med at Sivertsens innlegg ble publisert i *Forskerforum*, offentliggjorde JISC (The Joint Information Systems Committee, UK) sin rapport *Economic implications of alternative publishing models*. Denne dokumenterer på grundigste vis at overgang til open access som publiseringsmodell er meget gunstig for samfunnet. For det første er open access-publisering direkte besparende for utgiver og for forskersamfunnet (blant annet gjennom bortfall av kostnader til lisensforhandlinger, vedlikehold av abonnementslister og mekanismer for å stenge de ikke-betalende ute). Besparelsen beløper seg til 80 mill GBP per år, når beregningene er gjort for britisk forskningspublisering alene. For det andre gir open access stor merverdi sammenlignet med *the subscription model*, blant annet i form av redusert tid og innsats for å få tak i aktuell litteratur (også for alle utenfor forskersamfunnet), og redusert fare for dobbeltarbeid når alt er åpent og lett tilgjengelig. Rapporten beregner en nytte/kost-brøk for overgang til open access-modell på 13,9 (etter overgangsfasen). Vis meg andre samfunnstiltak som kan gi en slik positiv effekt!

Gunnar Sivertsen konkluderer (nokså analysefritt): «Nei, abonnement sikrer bedre enn noen annen modell konkurranse og kvalitet i alle ledd i forskerkommunikasjonen.» Konkurranse er stikkordet her, som skal sikre kvalitet i alle ledd. Men salg av abonnenter og lisenser er langt fra noe perfekt konkurransemarked. Utgiverne er store og dominerende, og dikterer prisene på alle tidsskriftene som bibliotekene ikke kan si

opp. (Sivertsens ønske om at forskersamfunnet må ta over kontrollen med ethvert vitenskapelig tidsskrift er jo prisverdig nok, men dette ønsket kan vel like gjerne sendes til julenissen.) Derne er det verdt å huske på at vi for lengst er gått over fra en papirverden til en Internettverden, for vitenskapelige tidsskrifter. Kort fortalt koster det akkurat det samme å publisere en artikkel på Internett, uavhengig av om det er null eller tusenvis av interesserte personer som ønsker å lese den. Hvis det ikke koster noe mer å la nye lesere få adgang, hva er da samfunnsøkonomisk optimal prissetting per leser? Det er null. Med andre ord open access. Denne logikken blir ikke mindre gyldig med tanke på at vi snakker om offentlig finansiert forskning.

Men konkurranse er fortsatt et interessant stikkord. Når en forsker skal bruke sine forskningsmidler til å betale for publiseringen av artikkelen, vil hun/han forhåpentligvis vurdere de ulike tidsskriftenes priser. (Dette forutsetter at forskeren har egeninteresse av å shoppe etter best valuta for pengene.) Dermed har tidsskriftene et prispress på seg, og kan ikke diktere pris slik de gjør i dagens *subscription model*.

«Profitt i begge ender» kaller Sivertsen det, når enkelte tidsskrifter opererer som såkalte hybrider. I disse tidsskriftene er enkelte artikler betalt for ved publisering, og dermed tilgjengelig open access, mens resten er tilgjengelig via abonnement eller lisens. Men det er nok kun i abonnementsenden at (super-)profitten ligger, for det er kun der modellen gir utgiver posisjon til å diktere prisen.

Som JISC-rapporten dokumenterer, er open access mye billigere enn den tradisjonelle abonnements-

modellen. I tillegg kommer nytten for hele samfunnet ved at alle får adgang til offentlig finansiert forskning. Og priskonkurranse som sikrer effektivitet og kvalitet er lettere å oppnå enn i abonnementsmodellen. De eneste som bør føle seg truet av open access-bevegelsen er aksjonærer og direktører i de meget lukrative kommersielle forlagene. Kan hende må de i fremtiden ta til takke med kun normal avkastning og avlønning.

LEIF LONGVA,
universitetsbibliotekar,
Universitetet i Tromsø

Universitetsbibliotekene engasjerer seg

FRI TILGANG: I *Forskerforum* 2/09 mener Gunnar Sivertsen at forlagenes abonnementsordninger for tidsskrifter er å foretrekke fremfor «smart kommersialisering av open access». Selvsagt er det ulemper med begge deler. Begge deler kan nemlig bli svært kostbare. Andre og bedre alternativer gir Sivertsen dessverre ikke, men de finnes. For en brøkdeler av abonnementsprisen for et enkelt tidsskrift, for eksempel *Brain Research*, kan universiteter selv publisere tidsskrifter i ekte open access. Flere universitetsbiblioteker har oppdaget denne muligheten og har etablert portaler for open access tidsskrifter, for eksempel <http://boap.uib.no/> eller <http://www.ep.liu.se/ej/>. Oppstart av slike portaler krever en liten innsats, men når disse portalene kobles opp mot institusjonelle arkiv som universitetene uansett etablerer, koster teknisk drift nesten ingen ting. Da er det kun redaksjonelt arbeid som gjenstår, en oppgave som forskere i mange fagfelt uansett utfører gratis allerede i dag. Etter hvert kan besparelsen på grunn av lavere abonnementsutgifter bli betydelig

Hvordan kan egenarkivering av artikler som er publisert på ordinært vis, være en trussel mot noe tidsskrift?

større enn de tekniske driftskostnadene for open Access-tidsskrifter. Så vel universitetsbiblioteker som faglige foreninger og lærde selskap begynner å se fordelene av denne muligheten. Publikasjonskostnader kan bli såpass lave at det verken er behov for abonnement eller forfatter- eller leseravgift, kun solidaritet mellom fagfeller.

KOENRAAD DE SMEDT,
professor, Universitetet i Bergen

Alt vi ikkje veit

FORSKINGSFORMIDLING: Eg har lese siste Forskerforum (3/09) om vitenskap og folketru med interesse. Utan at eg har følgt med i dei mange TV-diskusjonane rundt Snåsa-mannen, sit eg med ei oppfatning av at problemet kokar ned til eitt ord: Arroganse.

Forskarar, godt eksemplifisert ved mellom andre Kristian Gundersen og Einar Kringlen, blir ofte oppfatta som arrogante og betrevitande. Dette er eit at dei største problema med forskningsformidling. Eg trur også det inst inne er svært begrensande for forskarane sjølve, det rokkar ved den grunnleggjande nysgjerrige og opne haldninga forskarar må ha. Eit spørsmål vi ofte må stilla oss som forskarar er: Når overraske vi oss sjølve og forskingsmiljøet sist?

Etter å ha arbeidd i forskingsverda i 12–13 år, har eg sett at ei slik nysgjerrig og open haldning ikkje er sjølvsgad, eg meiner faktisk at det motsette ofte er tilfelle. Eg trur det også forklarar ein del interessante eksempel der forskarar (eller folk med annan bakgrunn) har komme inn på eit for dei nytt fagfelt, og oppdaga heilt nye ting. Dei har då gått inn på fagfeltet heilt utan avgrensande fordommar og vore i stand til å sjå nye samanhengar. Det er viktig å leggja seg på minnet at dagens vitenskap ofte er gårsdagens mystikk.

Det betyr ikkje at vi skal leggja oss flate for alle påstandar, men møta dei med ei audmjuk haldning grunna i alt vi ikkje veit.

SVEIN ØLNES,
forskar, Vestlandsforskning

GJESTESKRIBENTEN

Humanister i praksis

I 2009 har jeg arbeidet med det som kalles kompetansekartlegging. Dette begrepet har jeg fram til nå assosiert med næringslivet. Og næringslivet har faktisk så langt i livet vært meg fremmed. Helt siden videregående skole har jeg levd innenfor en verden som har vært delt mellom ulike former for russ – og næringslivet har vært for blårussen. Men som ferdig utdannet humanist (42 år) fikk jeg altså følgende spørsmål midt i fanget: Hva kan humanister brukes til? Det var fire dager før jul, og jeg burde finne noen svar til nyttår.

NTNU har nemlig et tverrfaglig mastergradsemne som heter «Humanister i praksis». Og som den arbeidsledige humanisten jeg var, hadde jeg nå fått jobb med å bidra til å formidle hva humanister kan brukes til. Det føltes veldig rart. Og hvorfor skulle det være så rart og vanskelig – dette med humanistisk kompetanse? Jeg nektet selvsagt umiddelbart å akseptere en forklaring som går ut på at humanister ikke kan så mye. Hvis en har brukt sju år på hovedfag ved HF-fakultetet, og ujevnlige år på en ph.d. ved samme fakultet, så ville det være direkte destruktivt å konkludere med at disse årene ikke kan omsettes til noe.

Heldigvis kom jeg inn i et team som allerede hadde arbeidet målrettet og kreativt med å lokke fram og sette ord på den humanistiske kompetansen. Og de fortalte meg at humanistisk kompetanse så å si må *oppleves!* Dermed gikk vi rett inn i årets første uke – med lange dager på leit – for siden å kunne kartlegge. Etter dagevis med finurlige øvelser var vi i en stemning utenom det vanlige, og hadde klart å komme fram til at vi var usikre på om vi kunne brukes til noe. Men at vi absolutt kunne saker og ting. Vi fikk notert både egne og andres ferdigheter på papir – i tillegg til at vi nærmest mimet dem i plenum.

På papiret sto det at vi hadde utviklet et humanistisk blikk. Blikket var utviklet til å se del og helhet, til å se både kort og langt, og vips, vi hadde evnen til sette ting i perspektiv. Vi kunne også sette merkelapper på ting, vi kunne kategorisere og analysere – og hele veien fram kunne vi skriftliggjøre både prosess og resultat. Papiret så riktig bra ut, men vi var fortsatt usikre. Neste steg var dramatisk, for nå var det nettopp praksis som sto for tur. Vi skulle ut til det trondhjemske næringsliv på tre ukers prøve. Nå skulle vi vise «dem» hva vi kunne, og ikke minst skulle vi få svaret på det vi innerst inne fortsatt lurte på ... Avslutningsdagen kom, og de fleste av oss ble i sannhet overrasket. Dagen begynte med en bedriftsleder som fortalte at humanistenes arbeid hadde nådd næringsdepartementet – og utløst økonomisk støtte til miljømerking. Beskjeden var at humanistene hadde klart å formidle betydningen av verdibasert næring. En gründer ønsket å hyre studentene videre som konsulenter, fordi de skapte tekst som passet ulike mottakere. Dagen rommet sketsjer

inspirert av Team Antonsens Joker Nord, men selvsagt også streite powerpoint med grafer og stolpediagram. Det toppet seg nok litt da erfaringene fra humanistenes møte med Sør-Trøndelag fylkeskommune ble formidlet ved hjelp av fullt band, inkludert ukulele.

Refrenget var lånt fra Jimmy Cliffs «In the Jungle», som går sånn: «awimbawe awimbawe awimbawe». Dette ble enkelt byttet ut med «åh humanist åh humanist åh humanist – ahu wa wa wa ...» Så hvis det er noen der ute som lurer på om det er rom for å ansette en humanist i disse krisetider, så er konklusjonen klar: Humanister er mer enn konfekt til kaffen.

Kristin Hestflått Spilker,
forsker ved Institutt for
tverrfaglige kulturstudier,
NTNU

Som ferdig utdannet humanist fikk jeg følgende spørsmål i fanget: Hva kan humanister brukes til?

Gjesterkribentene skriver sant og subjektivt om akademia. De faste gjestene er Bo Terning Hansen, Karin Gundersen, **Kristin Hestflått Spilker** og Gunnar Sivertsen.

En forhåpentlig avklaring

GLOBAL OPPVARMING: Erik Bye påstår i Forskerforum 2/2009 at den globale middeltemperaturen har flatet ut siden 1998, og viser til et datasett fra det britiske klimasenteret i East Anglia (HadCRUT3v).

Det er ganske meningsløst å snakke om trender for perioder så korte som ti år, når det finnes naturlige svingninger over lengre tid. Dessuten viser HadCRUT3v mindre økning siden 1998 enn tilsvarende data, f.eks. fra NASA/GISS (GISTEMP). Vedlagt figur viser en sammenligning mellom disse, samt re-analyser som tar i bruk større datagrunnlag enn bare bakketemperatur (han henviser til rød kurve).

HadCRUT3v representerer mer en nedre grenseverdi i spennet av usikkerhet forbundet med den globale middeltemperaturen. Når det finnes andre estimater som viser høyere verdier, kan man jo ikke påstå at temperaturen har 'flatet ut'. Det blir jo som å betrakte den nedre grense som den øverste, noe som ikke er sant.

En annen side av saken er at HadCRUT3v ikke har så god dekning i Arktis, hvor den kraftigste oppvarmingen har pågått. GISTEMP derimot, gjør et forsøk på å fange opp temperaturene helt i nord (se mer om saken på www.RealClimate.org, søk på «Mind the gap», men jeg vil ikke anbefale www.climate4you.com).

Påstanden om at det ikke er noen kausal sammenheng mellom økningen i CO₂-nivået i atmosfæren og den globale oppvarmingen er også usann. Vi vet at CO₂ fanger opp varmestråling (infrarødt lys), både gjennom teori og empiriske eksperimenter. Faktisk måler man atmosfærens CO₂-konsentrasjon ved å se hvor mye infrarødt lys som absorberes i en luftprøve. Man måler altså drivhuseffekten direkte på mikroskopisk nivå.

Termodynamikkens første lov tilsier at energien blir bevart, og at energien som fanges opp medfører høyere temperatur. Men ener-

gien kan også bli avgitt på nytt, og drivhuseffekten sørger for at mer energi sendes tilbake til bakken. Det finnes flere teoretiske modeller basert på fysikkens lover som tilsier kausalitet. I tillegg til strålingsbalansen er også atmosfærens vertikale stabilitet viktig for temperaturen ved bakken.

Man skal være forsiktig med å bruke satellittmålinger (UAH eller RSS) av temperatur (i ulike luftlag) sammen med argumenter mot kausalitet mellom CO₂ og oppvarming, for satellittmålingene antar nettopp denne kausaliteten. Satellittene måler nemlig ikke temperatur direkte; de måler stråling. Når man beregner temperaturen ut ifra strålingen, baserer man seg på de samme prinsippene som tilsier at økt CO₂ gir oppvarming. Forskjellen er at det dreier seg om andre frekvensbånd, andre molekyler, og at atmosfærens vertikale (hydrostatisk) stabilitet påvirker forholdene ved bakken. I tillegg finnes det tilbakevirkende mekanismer som kan forsterke eller svekke effekten. Ifølge IPCC (2007) kan man forvente ca. 3 °C høyere global middeltemperatur ved en dobling av CO₂.

Disse forholdene er blitt diskutert før, og jeg forventer at de som kaster seg på debatten sørger for å være oppdatert. Fra en forsker med dr.philos. forventer jeg også en viss kompetanse når det gjelder forståelse rundt grenseverdier og usikkerhet. Når mine kolleger, Hygen og Isaksen, ikke synes at Byes påstander er sanne, kan jeg ikke annet enn å støtte dem ut ifra mine betraktninger.

R.E. BENESTAD,
klimaforsker og blogger for *RealClimate*

HØGSKOLEN I GJØVIK

PROFESSOR Bioenergi / fornybar energi

Høgskolen i Gjøvik, **Avdeling for teknologi, økonomi og ledelse** har ledig stilling som professor innen bioenergi / fornybar energi.

Professoren vil bli sentral i å bygge opp den teknologiske kompetansen, utvikle studier og etablere FoU prosjekter innen satsningsområdet bioenergi / fornybar energi.

For utfyllende opplysninger henvises det til våre hjemmesider: www.hig.no under ledige stillinger.

Søknadsfrist: 30. april 2009

www.allrect.no

Norges musikkhøgskole er en internasjonalt anerkjent musikkutdanningsinstitusjon med en sentral posisjon i norsk musikkliv. Musikkhøgskolen utdanner musikere, komponister, musikkpedagoger og musikkterapeuter. Høgskolen er et kunstnerisk kraftsentrum med stor konsertvirksomhet, forskning og utviklingsarbeid. Norges musikkhøgskole har 500 studieplasser, 180 årsverk og et budsjett på cirka 200 millioner kroner. Høgskolen er en IA-bedrift.

Norges musikkhøgskole søker FoU-sjef

Vi søker en strategisk sterk og resultatorientert leder som skal bidra til å styrke Musikkhøgskolens arbeid med vekt på kunstnerisk utviklingsarbeid og forskning. De faglige ansatte er tilsatt med FoU-andel i stillingen; ca 80 % på kunstnerisk grunnlag og ca 20 % på forskning.

Stillingen inngår i høgskoledirektørens ledergruppe og skal lede FoU-seksjonen som er under oppbygging. Hovedoppgaver vil være å yte støtte overfor høgskoleledelsen, bidra til å styrke FoU-virksomheten og videreutvikle formidling av FoU-virksomheten ved skolen.

Kandidater har høyere utdanning på doktorgradsnivå eller tilsvarende og egen FoU-erfaring. Det er nødvendig med erfaring fra strategisk FoU-arbeid og godt kjennskap til norsk og internasjonal FoU-virksomhet. Prosjektledererfaring og annen ledererfaring vil bli vektlagt. Personlige egenskaper som evne til samarbeid og ledelse, er en forutsetning.

Mer informasjon på www.nmh.no.

Søknadsfrist er 1. mai 2009.

NORGESMUSIKKHØGSKOLE
Norwegian Academy of Music

www.nmh.no

Agderforskning søker forskere

Agderforskning er et samfunnsvitenskapelig forskningsinstitutt i universitetsmiljøet i Agder. Våre forskningsområder er velferd, kultur og næring, planlegging og mobilitet, regional innovasjon og governance, samt innovasjonsledelse. Mer informasjon på www.agderforskning.no

Vi søker forskere som ønsker å være aktive i utformingen av eget arbeid og arbeidsmiljø, som liker å ta initiativ og å arbeide utadrettet og proaktivt overfor marked, oppdragsgivere og omgivelser. Agderforskning er en arbeidsplass som byr på krevende, kreative og kompetanseutviklende oppgaver. Vi er et miljø med høyt kompetente og engasjerte medarbeidere, som arbeider i team og på tvers av fag og disipliner.

Akkurat nå søker vi spesielt etter samfunnsøkonom som har lyst til å arbeide med varierte oppgaver innenfor flere av våre arbeidsområder. Vi søker også etter en økonomisk geograf eller tilsvarende, som har kjennskap til nyere forskning innen regional næringsutvikling, spesielt knyttet til temaer som klynger, innovasjon, regionalpolitikk. Fullført/nesten fullført dr.grad og/eller erfaring fra oppdragsforskning er en fordel, men personlig egnethet vil også bli vektlagt. Vi tar også gjerne imot søknader fra andre samfunnsvitere.

For mer informasjon ta kontakt med Nina Jentoft (Off. økonomi og velferd), Roger Normann (Innovasjon og governance), Kirsti M. Hjemdahl (Kultur og næring) eller adm.dir. Anne Halvorsen, telefon 480 10 520. Søknad sendes post@agderforskning.no innen 15. april 2009.

Agderforskning

hive.no

Bruk hodet: Følg hjertet

Avdeling for Samfunnsfag har ledig: **Dr. gradsstipendiat - Innovasjonsledelse i vannteknologibedrifter**

Vestfold har Norges tyngste industrielle base innenfor vannrenseteknologi (<http://www.vannklyngen.no>). Denne basen består av små- og mellomstore kunnskapsintensive miljøteknologibedrifter. Bransjen har et stort vekstpotensial nasjonalt og internasjonalt, og opererer i skjæringsfeltet mellom økonomi og miljø.

Høgskolens forskere jobber sammen med bedriftene for å bidra til innovasjon og verdiskaping gjennom nettverksbygging i VRI-programmet (Virkemidler for Regional Innovasjon). Forskningsmiljøet skal utvide og videreutvikle dette arbeidet, og søker i den forbindelse en stipendiat med en aksjonsrettet forskningstilnærming.

Fullstendig utlysning på www.hive.no/stilling

 Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning

NIFU STEP (Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning) er et anvendt samfunnsvitenskapelig forskningsinstitutt med basisbevilgning fra Norges forskningsråd. Instituttet har 90 medarbeidere og er organisert i seks programområder. Mer informasjon og kontaktpersoner finnes på www.nifustep.no.

FORSKERSTILLING I BIBLIOMETRI

NIFU STEP ønsker å utvide staben med en medarbeider innenfor bibliometriske studier av forskning. Dette feltet omfatter blant annet studier av vitenskapelig publisering, siteringer og forskningssamarbeid. Bibliometriske data og indikatorer har praktisk anvendelse i statistikk, evalueringer og forskningspolitiske dokumenter. Bibliometri anvendes også i mer grunnleggende studier av vitenskapelig virksomhet. NIFU STEP bidrar på begge områder, både nasjonalt og internasjonalt.

Til stillingen ønsker vi en person med natur- eller samfunnsvitenskapelig doktorgrad eller med tilsvarende forskningserfaring. Vedkommende bør ha interesse for forskningspolitikk, evalueringer av forskning og vitenskapsstudier på makronivå. Den nye medarbeideren vil etter behov få innføring i bibliometriske metoder og datakilder, men erfaring med kvantitative metoder og statistikk i egen forskning er nødvendig.

Mer informasjon ved forskningsleder Magnus Gulbrandsen, tlf. 22 59 51 71/90 72 59 78.

Lønn etter avtale. Medlemskap i Statens Pensjonskasse.

Søknadsfrist: 27. april.2009

Søknad med cv kan sendes per post til NIFU STEP, Wergelandsveien 7, 0167 Oslo eller som vedlegg til e-post til: torill.skirstad@nifustep.no

Skriftlige arbeider, vitnemål og attester innhentes etter avtale.

Stilingsannonser også
på nettet

www.forskerforum.no

Høgskolen i Akershus har som mål å drive design- og profesjons-utdanning og forskning av høy kvalitet. Vi er lokalisert ved Lillestrøm og har master, bachelor og videreutdanning, om lag 3900 studenter og 300 ansatte.

PROFESSORAT i pedagogikk rettet mot yrkesfag og profesjonsstudier

Kontakt dekan Sidsel Øiestad Grande,
tlf. 64 84 91 40 eller professor/forskningsjef
Olav Eikeland, tlf. 64 84 91 35/90 82 24 63.

Søknadsfrist 15. april 09.
Se fullstendig utlysningstekst
og send søknad via
www.hiak.no/stillinger

Nordlandsforskning er en privat stiftelse som utfører forskningsoppdrag for næringsliv og offentlig forvaltning. Vi er omlag 40 personer i et spennende fagmiljø som arbeider med samfunnsvitenskapelig og økonomisk/administrativ forskning på områder som bedrifts- og næringsutvikling, regional utvikling, miljø og klima, velferd, arbeid, skole og oppvekst.

Vi holder til i Bodø, samlokalisert med Høgskolen i Bodø.

Nordlandsforskning opplever stor tilgang på forskningsoppdrag og skal styrke staben på flere områder. Vi søker etter personer til følgende stillinger:

Forsker innen reiseliv

Vi søker en forsker med interesse for problemstillinger knyttet til reiseliv og opplevelsesproduksjon med tilhørende politikkområder. Det er ønskelig med en person som har utdanning og/eller erfaring fra reiselivsnæringen

Forsker innen bedrifts- og næringsutvikling

Vi søker en forsker med interesse for problemstillinger knyttet til fornyelse av næringslivet, herunder innovasjon og nyetableringer av bedrifter, utvikling av næringsklynger, regionale innovasjonssystem og næringspolitikk. Kompetanse på kjønn og næringsliv er ønskelig.

Vi søker primært forskere med erfaring fra oppdragsforskning og/eller prosjektledelse, men vil også vurdere personer med annen relevant bakgrunn. Doktorgrad eller tilsvarende er en fordel, men ikke et absolutt krav.

Søknadsfrist: 8. april 2009

Fullstendig utlysning finner du på www.nordlandsforskning.no og på www.nav.no.

Forsker innen skole/oppvekst

Vi søker en forsker med interesse for problemstillinger innenfor skole- og utdanningsforskning, men det kan også være aktuelt med en forsker som har mer generell kompetanse innenfor forskning på barns og unges oppvekst.

Forsker på velferdsområdet

Vi søker en forsker med interesse for problemstillinger innenfor velferdsforskning, spesielt i forhold til sårbare og marginaliserte grupper. Det er ønskelig med kompetanse på kvantitative metoder.

Forskere

Vi kan også være interessert i forskere på andre tematiske områder. Vi er primært ute etter forskere med samfunnsvitenskapelig eller økonomisk fagbakgrunn.

NTNU – Det skapende universitet

Ved NTNU i Trondheim er den teknologiske kunnskapen i Norge samlet. I tillegg til teknologi og naturvitenskap har vi et rikt fagtilbud i samfunnsvitenskap, humanistiske fag, realfag, medisin, arkitektur og kunsthøgskole. Samarbeid på tvers av faggrensene gjør oss i stand til å tenke tanker ingen har tenkt før, og skape løsninger som forandrer hverdagen.

Matematikkenteret - Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen

Leder for Matematikkenteret

Matematikkenteret - Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen leder og koordinerer utvikling av nye og bedre arbeidsmåter og læringsstrategier i matematikkopplæringen i barnehage, grunnskole, videregående skole, voksenopplæring og lærerutdanning i Norge. Senterets viktigste målgruppe er lærere i skolen. Matematikkenteret bidrar i stor grad til etterutdanning av lærere over hele landet. Utdanningsdirektoratet er senterets oppdragsgiver. De sender ut årlige oppdragsbrev med prioriterte oppgaver som det skal rapporteres i forhold til.

Senteret er administrativt knyttet til NTNU og har i dag 17 ansatte. Lederen vil i faglige spørsmål forholde seg til Utdanningsdirektoratet.

Arbeidsområde:

- Økonomisk, personalmessig og faglig ansvar for senterets virksomhet
- Vedlikehold og utvikling av nettverk med aktører fra skole, høyskole og universitet
- Oppfølging av ulike prosjekter

Kvalifikasjoner:

Vi søker en leder som kan være en tydelig frontfigur for Matematikkenteret, som har troverdighet overfor politiske myndigheter, skolefolk og et generelt publikum.

Lederen må oppfylle minst ett av de to kravene nedenfor:

1. høyere utdanning med matematikk i fagkretsen, ha skoleadministrativ erfaring med inngående kjennskap til læreplanene og norsk skole eller
2. doktorgrad i matematikk eller matematikdidaktikk med noe administrativ erfaring

Den som ansettes som leder, skal være med på ansettelse av en nestleder. Leder og nestleder skal til sammen ha matematikkfaglig og matematikdidaktisk kompetanse på toppnivå, skoleadministrativ erfaring, samt kjennskap til læreplanene og norsk skole. Ved tilsetning vil personlig egnethet bli vektlagt.

Stillingen lønnes som avdelingsdirektør, ltr. 53-95, avhengig av kvalifikasjoner og praksis. Normal avlønning vil være mellom ltr. 70-80, brutto kr 554 000 til kr 704 100 pr år. Fra lønnen trekkes 2% innskudd til Statens pensjonskasse. NTNU har få kvinner i lederstillinger. Vi oppfordrer derfor kvinner spesielt om å søke.

Nærmere opplysninger om stillingen kan fåes ved henvendelse til faglig leder Ingvill M. Stedøy-Johansen, tlf. 73 59 18 81, epost: ingvill@matematikkenteret.no eller førstekonsulent Randi Håpnes, tlf. 73 59 16 94, epost: rih@matematikkenteret.no. Nærmere opplysninger om Matematikkenteret finnes på: www.matematikkenteret.no.

Synes du dette ser interessant ut så sender du søknaden din elektronisk via www.jobbnorge.no merket NTNU-nr. 05/09 innen **14. april 2009**.

CICERO BV

 NTNU
Det skapende universitet

Høgskolen i Nord-Trøndelag

Høgskoledirektør – åremålsstilling

En spennende og utfordrende lederjobb som høgskoledirektør er ledig ved Høgskolen i Nord-Trøndelag fra 1. januar 2010.

Kontaktpersoner:

- rektor Knut Arne Hovdal, tlf 74 11 22 57/952 00 051 / e-post: knut.a.hovdal@hint.no
- høgskoledirektør Torunn Austheim, tlf 74 11 20 44/452 02 513 / e-post: torunn.austheim@hint.no
- Bonaventura ved Jo Skjelstad, tlf 414 31 954

Se fullstendig utlysningstekst og egen stillingsomtale på vår internettside www.hint.no under "Ledige stillinger".

Høgskolen i Nord-Trøndelag gjør oppmerksom på at også søkere som ber om å bli unntatt offentlighet, kan bli ført opp på søkerliste, jf. offentleglova § 25.

Søknadsfrist: 14. april 2009

HINT tlf. 74 11 20 00 www.hint.no

CICERO IT

Høgskolen i Nord-Trøndelag

Avd. for økonomi, organisasjon og ledelse, studiested Steinkjer og Levanger

Fast stilling ledig fra 1. januar 2010 som

Professor i kunnskapsledelse

Kontaktperson:

- rektor Knut Arne Hovdal, e-post: knut.a.hovdal@hint.no, tlf. 74 11 22 57/952 00 051

Se fullstendig utlysningstekst og egen stillingsbetenkning på vår internettside www.hint.no under «Ledige stillinger».

Søknadsfrist: 15. april 2009

HINT tlf. 74 11 20 00 www.hint.no

CICERO IT

www.forskerforum.no

Aldring og helse
Nasjonalt kompetansesenter

Ledig stilling som

Enhetsleder ved Utviklingshemning og aldring

Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse utlyser stilling som leder av fagenheten Utviklingshemning og aldring. Søkeren bør ha utdanning som lege, psykolog eller annen helsefaglig utdanning på tilsvarende nivå, ha erfaring fra forskning og utviklingsarbeid, og erfaring i samhandling med personer med utviklingshemning. Lederen vil være en del av fag- og forskningsmiljøet ved Kompetansesenteret og delta i nasjonale og internasjonale fagnettverk.

Stipendiatstillinger

- **Forskning på psykososiale tilbud til personer med demens og deres pårørende**
Det utlyses stilling som doktorgradsstipendiat med start våren/høsten 2009, varighet fire år med 25 prosent undervisningsplikt.
- **Prosjekt om livsløp og aldring blant personer (40+) med sjeldne tilstander**
Det utlyses stilling som doktorgradsstipendiat med start våren 2009 og med varighet tre år.

Felles for stillingene:

Søknadsfrist: 30. april 2009

For fullstendige utlysningstekster se www.aldringoghelse.no

Psykiatrien i Vestfold HF

HELSE SØR-ØST

CICEFO ab

www.forskerforum.no
LURER DU PÅ HVA TORA AASLAND GJØR I DAG?

NÅ FINNER DU FORSKERFORUM PÅ NETT. DAGLIG OPPDATERTE NYHETER OG STILLINGSANNONSER.

www.forskerforum.no

I

NORSKE FORSKERE PUBLISERER MER

For fjerde året på rad har norske forskere økt antall publiserte artikler. Antall publikasjonspoeng er økt med over 12 % fra 2007 til 2008.

– Dette er en gledelig utvikling som viser at norsk forskning er i fremgang, sier statsråd Tora Aasland til Kunnskapsdepartementets nettsider.

Det er to publiseringsnivåer, nivå 2 der vi finner de mest prestisjetunge internasjonale vitenskapelige tidsskriftene, mens nivå 1 omfatter alle andre tidsskrifter som blir godkjent som publiseringskanal av Universitets- og høskolerådets publiseringsutvalg. Økningen på nivå 2 har vært hele 50 % siden 2005.

II

BACHELORGRADEN – SELVSTENDIG GRAD ELLER DELMÅL?

De fleste nyutdannede universitetsbachelorene fra våren 2009 har ambisjoner om mastergrad eller Ph.D, skriver NIFU STEP i en ny rapport. Data som benyttes er NIFU STEP sin halvårsundersøkelse av nyutdannede kandidater våren 2007 – Kandidatundersøkelsen 2007.

Undersøkelsen viser dessuten at ca 75% av bachelorkandidatene var i videre utdanning et halvt år etter eksamen. Gitt det svært gode arbeidsmarkedet høsten 2007, er det overraskende at en så stor andel var i videre studier rett etter oppnådd bachelorgrad.

NIFU STEP Rapport 7/2009 kan lastes ned fra www.nifustep.no.

III

KRAV TIL REGJERINGEN: EN KUNNSKAPSMILLIARD

– Vi krever en kunnskapsmilliard for å styrke norsk høyere utdanning og forskning. Det er helt avgjørende for Norge som kunnskapsnasjon at regjeringen tør å satse offensivt, sier åtte organisasjoner som har gått sammen om et felles krav om å satse på utdanning i statsbudsjettet for 2010.

Kravet er signert av Studentenes Landsforbund, Norsk Studentunion, Universitets- og høskolerådet, Forskerforbundet, HSH, Akademikerne, YS og Nettverk for private høskoler.

KURSTILBUD

Forskerforbundet arrangerer følgende sentrale kurs i april/mai:

- 21.–22.04.09: Medietrening
- 05.–06.05.09: Personalpolitikk

Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs.

VERV EN KOLLEGA – FÅ VERVEPREMIE

Alle medlemmer som verver ett eller flere nye medlemmer til Forskerforbundet får vervepremie. Du velger selv om du ønsker premien for én verving, eller om du ønsker å spare til tre eller fem vervinger. Har du vervet fem medlemmer får du en iPod Touch eller en Tivoli DAB-radio i vervepremie. Mer informasjon på www.forskerforbundet.no/vervepremier.

IV

FORSKERREKRUTTER

ETTERLYSER KARRIEREPLANER

I følge en undersøkelse utført av Forskerforbundet ved UiO mener rundt halvparten av de midlertidig vitenskapelig ansatte at Universitetet i Oslo ikke legger godt nok til rette for en forskerkarriere ved institusjonen. Det skriver Uniforum.

– En av fire rapporterer om at ingen er klar over når de begynner som midlertidig ansatt, og at ingen er klar over når de slutter. Mange gir uttrykk for at de føler seg som en utgiftspost for universitetet og at de aldri blir ordentlig integrerte, forteller rådgiver i Forskerforbundet, Jon W. Iddeng, til Uniforum. Han har på oppdrag fra Forskerforbundet ved UiO utført undersøkelsen blant de midlertidig vitenskapelig ansatte ved Universitetet i Oslo.

V

ÅSA ELVIK NY STATSSEKRETÆR
Storingsrepresentant Åsa Elvik (SV) er utnevnt til ny statssekretær for statsråd Tora Aasland i Kunnskapsdepartementet. Hun erstatter Jens Revold. Åsa Elvik har representert Sosialistisk Venstreparti i Nordland på Stortinget siden 2001, og har vært medlem av Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen siden høsten 2006.

VI

ÅPENT BREV OM KARLSEN- UTVALGETS RAPPORT

Forskerforbundet har sammen med en rekke organisasjoner skrevet et åpent brev til Regjeringen og Stortinget hvor de går mot Karlсен-utvalgets forslag om at fullført videregående opplæring skal gjøre

elevene generelt studieforberedte uavhengig av utdanningsprogram.

Organisasjonene mener at en slik utvanning av kravet om generell studiekompetanse vil være et uheldig grep, som verken vil tjene den enkelte elev/student eller kvaliteten i videregående opplæring og høyere utdanning.

VII

I FRONT FOR FORSKNINGEN

Forskningsrådets nye hovedstrategi, *I front for forskningen*, peker ut retningen rådet skal arbeide etter de neste fire årene. I strategien påpeker Forskningsrådet at tilstrekkelig rekruttering er avgjørende for å få til en økt forskningsinnsats, og at forskeryrket derfor må gjøres mer lønnsomt og attraktivt.

Den nye strategien tar utgangspunkt i det Forskningsrådet omtaler som fire sentrale utfordringer for norsk forskning: Kapasitets- og kvalitetsutfordringen, samfunnsutfordringen, strukturutfordringen og læringsutfordringen. Strategien vektlegger spesielt blant annet satsing på de globale utfordringene og klimaproblemene, vitenskapelig utstyr, forskningsinfrastruktur og bedre vilkår for internasjonalisering.

VIII

INNSPILL TIL STATSBUDSJETTET 2010

Forskerforbundet mener det er nødvendig med et løft i institusjonenes basisbevilgning slik at det kan ansettes flere i faste stillinger for å kompensere for økt arbeidsbelastning. Det går frem av forbundets innspill til neste års statsbudsjett.

Arbeidsvilkårene for mange vitenskapelig ansatte preges av manglende tid til forskning, for lite

midler til drift og utstyr, økende avhengighet av eksterne midler og dobbelt så høy andel i midlertidige stillinger som i arbeidslivet forøvrig. Flere undersøkelser samt tilbakemeldinger fra forbundets medlemmer viser at mange ansatte opplever at arbeidsvilkårene forverres. Forskerforbundet mener derfor at det er nødvendig å ansette flere i faste stillinger.

Les Forskerforbundets budsjettinnspill på www.forskerforbundet.no.

IX

– VIKTIG MELLOMSTASJON OM PENSJON

Unio er tilfreds med at utvalget som har utredet offentlig tjenestepensjon klart viser til Stortingets pensjonsforlik om 2/3 av sluttlønn og bruttoordning for pensjon. Det sier Unio-leder Anders Folkestad etter at det partssammensatte utvalget avga sin rapport 11. mars.

– Utvalget har levert en grundig rapport om en rekke komplekse spørsmål knyttet til offentlig tjenestepensjon. Likefullt blir det krevede forhandlinger fram til et resultat. Unios medlemmer vil måle framtidig pensjon opp imot nåværende pensjon. Unio vil bygge på tidligere vedtak om nivå og opptjeningstid for pensjon, sier Folkestad.

X

UNIO MED NOTAT OM OFFENTLIG TJENESTEPENSJON

Unio har utgitt et notat med en kort presentasjon av, og noen kritiske merknader til, rapporten «Offentlig tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor» fra det partssammensatte utvalget. Utvalgets rapport har vist at det er fullt mulig å videreføre hovedtrekkene i dagens tjenestepensjonsordning for offentlig ansatte samtidig som en tilpasser tjenestepensjonen til hovedprinsippene i pensjonsreformen, skriver Unio. I notatet argumenterer Unio for at en modifisert bruttoordning med 30 års opptjeningstid treffer offentlig sektor best. Unio-notat nr 3/2009 kan lastes ned fra www.unio.no.

XI

UNIOS INNTEKTSPOLITISKE UTTALELSE

Unios styre har vedtatt den inntektspolitiske uttalelsen som ligger til grunn for årets tariffoppgjør. – Satsing på kunnskap må bli et

viktig middel for å finne veier ut av dagens krisesituasjon. Vi må møte både krisa og tariffoppgjøret med å være offensive, men også ansvarlige og vise solidaritet. Dette blir et krevende tariffoppgjør, der pensjon blir en toppsak i offentlig sektor, sier Unio-leder Anders Folkestad.

Unios inntektspolitiske uttalelse kan du laste ned fra www.unio.no.

XII

HAR DU SKIFTET JOBB? BRUK MIN SIDE!

Husk å melde fra til Forskerforbundet sentralt dersom du har skiftet

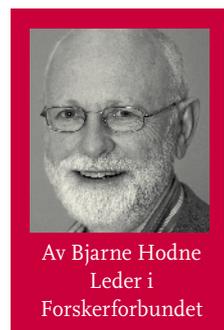
arbeidssted, endret stillingsprosent eller gått av med pensjon. For å ha et oppdatert medlemsregister er vi avhengige av å få melding fra medlemmene om endringer i arbeidsforhold. Vi minner også om at medlemmene selv har et ansvar for å følge med på at kontingent til Forskerforbundet blir trukket av arbeidsgiver, og ber om at du melder fra til forbundet sentralt dersom kontingent ikke blir trukket eller dersom beløpet som trekkes ikke er korrekt. Logg deg inn på Min side for å oppdatere dine medlemsopplysninger: www.forskerforbundet.no/minside.

Undervisning og forskning

På Unios kunnskapskonferanse for tillitsvalgte 12.–13. mars var forholdet mellom undervisning og forskning et av de temaene som ble diskutert i en paneldebatt. Begrep som «forskningsfri» og «undervisningsplikt» er ofte benyttet i slike ordskifter. Ordbruken er uheldig og gir grunnlag for spekulasjoner om at de av oss som er i stillinger som innebærer oppgaver både innen forskning og undervisning, gir preferanse til forskning fremfor undervisning. Mitt bestemte inntrykk er at undervisning har høy status, og den utføres med faglig dyktighet ved våre høyere utdanningsinstitusjoner. Møtet med studentene gjennom forelesninger, seminarer og veiledning er berikende og utfordrende for den som underviser – og møtet skal være like ens for studentene. Formidling av kunnskap til mennesker i utdanning har og skal ha høy prioritet.

Når forskning i den politiske debatten ofte kjøres fram, er det av to enkle årsaker. For det første er det viktig å få slått fast i offentligheten at forskning, spesielt grunnforskning, er av største viktighet for et samfunnsvekst og utvikling. For det andre er forskning grunnlaget for den undervisning som skal gis ved våre universiteter og høyskoler. Undervisningen skal være forskningsbasert. Det er med utgangspunkt i den type undervisning studentene får den kompetanse de trenger for å utføre et meningsfylt og viktig virke i samfunnet.

Det arbeides i forbundet nå med å kartlegge hva som gis av innhold i begrepet «forskningsbasert undervisning». Konsekvenstrekkningen av de ulike definisjoner med vekt på ressursiden vil bli belyst. Ressurser i denne sammenheng dreier seg om økonomi, bemanning og tid. Uten å foregripe begrepsavklaringen, må det uansett være en kopling mellom forskning og undervisning om man skal kunne snakke om forskningsbasert undervisning. Den som underviser må ha kontakt med forskningsfronten gjennom oppdatering og egen faglig aktivitet. Dette skjer ved tilgang på tid til FoU. Bevilgende myndigheter har ansvar for tilstrekkelig tildeling av økonomi til institusjonene. Og institusjonene

Av Bjarne Hodne
Leder i
Forskerforbundet

må forvalte ressursene, både økonomien og bemanningen slik at ansatte i kombinerte stillinger får tid til å utvikle seg faglig for så å kunne gi undervisning på det nivået som kreves på våre høyere utdanningsinstitusjoner. Det er et ledelsesansvar på den enkelte institusjon å legge til rette for tilstrekkelig tid til forskning og utviklingsarbeid så forskningsbasert undervisning blir gitt.

Forbundet vil i løpet av våren komme tilbake til resultatene av gjen-

nomgangen av forholdet mellom forskning, undervisning, forskningsbasert undervisning på den ene siden og tid, bemanning og økonomi på den andre siden.

Allerede på det nåværende tidspunkt kan man vel med en viss grad av sikkerhet kunne hevde at det er en skjevhet i forholdet mellom disse faktorene som gjør kravet på større basisbevilgninger enda mer berettiget.

Øyekontakt, medvirkning og trøkk

En kollega av meg fortalte nylig en historie om folkemusikeren Hans W. Brimi, som var kjent for raskt å få opp stemning og trøkk når han spilte opp på bygdefester. På spørsmål om hvordan han fikk til dette, skal Brimi ha svart at det var enkelt: Han sørget for øyekontakt med den vakreste jenta i salen, holdt fast ved kontakten og lot det stå til! Dette er en god illustrasjon på at den som vil oppnå gode resultater gjør klokt i å samhandle, involvere og inkludere kolleger og medarbeidere. U&H-sektoren sliter med å få opp stemning og trøkk rundt sine strategiske mål. Vi applauderer heller ikke fram på internasjonale rankinger, selv om vi har hentet inn

rekker av eksterne konsulenter for å bli uimotståelige og fremragende.

Konsulentene har tatt med verktøy de kjenner; styrings- og ledelsestradisjoner fra private virksomheter. Svakheten er at fokus nesten utelukkende er rettet mot styringsmodeller og lederkabler, og med kommandolinjer som går ovenfra og ned. Samtidig viser evalueringer at våre ansatte opplever svekket motivasjon, økt avstand til øverste ledelse, avdemokratisering og likegyldighet til virksomhetens strategiske mål.

Har Arbeids- og inkluderingsdepartementet sett disse tendensene? De har nå nedsatt et utvalg, som skal utrede ordningene som regulerer demokrati, medbestemmelse og medvirkning i arbeidslivet. I grunnlaget for utvalgets mandat peker departementet på at de største utfordringene ansatte, tillitsvalgte og arbeidsgivere møter i det moderne arbeidslivet er knyttet til faktorer som har betydning for de sosiale og psykiske sidene av arbeidsmiljøet.

De som følger med på vårens ledervalg og -tilsetninger, kan registrere at «medvirkning og medbestemmelse» tilsynelatende er det nye ledermantraet. Har lederne begynt å oppfatte at dagens ledelses- og styrings-systemer ikke er ideelle?

I Times Higher Education fortalte professor Dale Salwak nylig om en skjellsettende opplevelse fra tidlige barneår. Han var med sin far på et seminar med en kjent forfatter. Salwak husker ikke hva forfatteren sa, men har et klart minne om hvordan forfatteren kommuniserte:

«(he) delivered his message in such a way that it seemed as though he was speaking personally to each one of us. It was literally a meeting of the minds»

Salwak forteller at opplevelsen ble retningsgivende for hans tilnærming til rollen som lærer: dialog og tett kontakt i kommunikasjon forløser kreativitet, læring, innsikt og samspill.

Medvirkning og medbestemmelse fungerer ikke gjennom vedtak alene. Det handler om egenskaper, må komme innenfra og vise seg med ekte interesse for samspill. Tiden er inne for å begynne letingen etter ledere med evner til å begeistre hver enkelt av oss!

Vårens vakreste eventyr

Når mars måned kommer med de første vårtegnene, vet alle som arbeider med lønnsforhandlinger i offentlig sektor at tiden for tarifforhandlinger, også kalt vårens vakreste eventyr, nærmer seg. Slik også i år. Forberedelsene i Forskerforbundet er derfor i full gang, og forventningene blant medlemmene er som alltid høye.

Årets oppgjør er på mange måter spesielt. Vi er midt i en økonomisk krise som påvirker den økonomiske rammen og gir lav prisstigning. Selv om sektoren forskning og høyere utdanning kan sies å være skjermet fra de verste utslagene av krisen, vil likevel mange medlemmer komme til å merke nedgangstidene ved bortfall av oppdragsinntekter og sponsormidler og begrensede muligheter for forlengelse av arbeidskontrakter. I en slik situasjon er det ikke lett å få gjennomslag for krav om høyere lønn, verken hos sentral eller lokal arbeidsgiver!

Av Sigrild Lem
Generalsekretær i
Forskerforbundet

Oppgjøret i offentlig sektor er også et mellomoppgjør, og disponibel ramme må ses i sammenheng med fjorårets forhandlinger. I fjor ble deler av oppgjøret gjort gjeldende relativt sent på året. Dette gir et stort overheng som spiser opp betydelige deler av beregnet disponibel ramme. Det blir dermed lite igjen til et tradisjonelt oppgjør med de tre elementene sentrale tillegg, justeringstillegg og lokale tillegg. Vi må derfor denne gang regne med at det ikke er økonomi til sentrale justeringsfor-

handlinger, som ellers er et viktig krav for oss. Det er neppe heller rom for avsetninger til et lokalt oppgjør, i hvert fall ikke innenfor en ramme som forsvarer ressursbruken lokalt. På dette området har våre lokale tillitsvalgte vært tydelige – lokale forhandlinger krever en økonomisk ramme av en viss størrelse. Vi står dermed igjen med krav om et sentralt oppgjør, for eksempel i form av et tillegg på tabellen (prosent eller krone/prosent) eller et lønnsstrinn til alle.

Det er imidlertid neppe forhandlingene om økonomisk ramme og fordeling av denne på elementene som denne gangen blir mest krevende, det blir nok i stedet forhandlingene om ny tjenestepensjon i offentlig sektor. I fjorårets oppgjør ble det avtalt å nedsette et partssammensatt utvalg for å forberede vårens forhandlinger ved blant annet å utrede ulike modeller for fremtidig tjenestepensjon. Forskerforbundets krav er at tjenestepensjon tilsvarende to tredjedeler av sluttlønn i offentlig sektor (bruttoordning) og med en opptjeningsstid på 30 år videreføres. Dette er i tråd med stortingsforliket om pensjon, men møter likevel motstand i regjeringen. Det ser foreløpig ikke ut til at utredningsarbeidet fører frem til et omforent resultat som kan legges til grunn for forhandlingene. Utvalget ser heller ikke ut til å kunne samle seg en om modell. Dette vil gjøre oppgjøret til en betydelig utfordring.

Pensjon er en viktig del av lønns- og arbeidsbetingelsene til våre medlemmer – et relativt beskjedent lønnsnivå i offentlig sektor er alltid blitt forklart fra arbeidsgivers side med at pensjonen er jo så god og at dette må ses i sammenheng. Betyr det at en svekket pensjonsordning vil bli fulgt av et lønnsløft?

AKTUELLE PRESSEKLIPP:

14 professorater sponses

Maritime bedrifter satser sterkt på mer forskning. På tross av krisetider har de klart å bevilge 100 millioner kroner for å finansiere 14 professorater.

Forskerforbundet er glad det blir gitt midler til mer forskning.

– Vi er uenig hvis det blir styring, men inntrykket er at de som har gitt støtte tidligere ikke har stilt betingelser, sier forhandlingsjef Frank Anthun i Forskerforbundet.

Tøft for «lausunger»

«Jeg er glad for å være stipendiat, men ikke glad for å være instituttet mitt og UiO», skriver en av de midlertidige ansatte i en undersøkelse utført av Forskerforbundet. Halvparten av de spurte mener at UiO overhodet ikke legger til rette for en videre karriere ved universitetet.

– De er soleklart mest misfornøyd med karriereutsikter og manglende forutsigbarhet, bekrefter forsker Jon Iddeng.

Aftenposten 7. mars

Dagens Næringsliv 7. mars

FORSKER FORBUNDET

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

Forskerforbundet har 17 000 medlemmer og er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern.

Forskerforbundet organiserer ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern som innehar en vitenskapelig, administrativ eller annen faglig stilling som krever høyere utdanning. Vi tilbyr også studentmedlemskap.

Forskerforbundet er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål som angår dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte, samt åpne konferanser om aktuelle tema.
- Du får tilbud om gunstige forsikringer og banktjenester.
- Du får tidsskriftet Forskerforum 10 ganger per år.

Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon 21 02 34 00 – E-post post@forskerforbundet.no

FORSKERFORBUNDET'S HOVEDSTYRE:

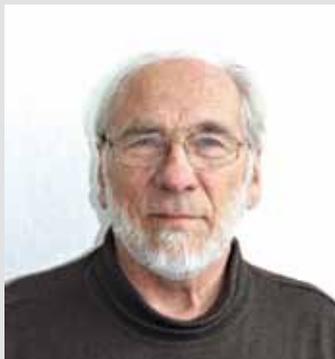
Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo (nestleder)
Svein Kristiansen, NTNU (AU-medlem)
Ragnhild Elster, Høgskolen i Telemark
Sigurd Rysstad, Universitetet for miljø- og biovitenskap
Merethe J. Sollund, Nordlandsforskning
Kåre-Olav Stensløkken, Ullevål universitetssykehus
Karen-Lise S. Knudsen, Universitetet i Agder (1. vara)
Kristin Dæhli, NTNU (2. vara)
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Sigrild Lem
Arkivleder Kristine K. Brox
Kommunikasjonsrådgiver Arvid Ellingsen
Informasjonsrådgiver Unn Rognmo
Avdelingssjef Bjørn T. Berg
Rådgiver Jon W. Iddeng
Forhandlingsjef Frank O. Anthun
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Juridisk rådgiver Birgitte Olafsen
Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
Advokat Brita Alsos
Juridisk rådgiver Hildur N. Nilssen
Juridisk rådgiver Mariann Helen Olsen
Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen
Rådgiver Elisabeth Tindeland
Kontorsjef Aina Nilsen
Kasserer Marit Brendengen
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Lena Holum
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Linda Pettersson
Sekretær Tore Sandnes
Sekretær Gerd Sandvik

Vil du ha Norges garantert billigste boligforsikring og en innboforsikring som kanskje har Norges beste dekning?

Gjør som mange medlemmer før deg
Ring eller mail Forskerforbundets forsikringskontor
Sjekk hvor mye du sparer!

«Jeg flyttet alle mine forsikringer til Forskerforbundet. Nå sparer jeg mye penger!»

Arne Martin Klausen
Pensjonist
Vesterøy

«Jeg fikk de beste og billigste forsikringene gjennom mitt medlemskap i Forskerforbundet. I tillegg er det greit å vite at jeg har Forsikringskontorets rådgivere som kan bistå meg ved behov.»

Jon Wikene Iddeng
Sekretariatet Forskerforbundet
Oslo